

Neki aspekti prijateljskih veza u mlađoj odrasloj dobi

Buovac, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:612942>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-21**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij Psihologije (jednopedmetni)

Petra Buovac

**Neki aspekti prijateljskih veza
u mlađoj odrasloj dobi**

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

**NEKI ASPEKTI PRIJATELJSKIH VEZA U MLAĐOJ ODRASLOJ
DOBI**

Diplomski rad

Studentica:

Petra Buovac

Mentorica:

doc.dr.sc. Marina Vidaković

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Petra Buovac**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Neki aspekti prijateljskih veza u mladoj odrasloj dobi** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 30. listopada 2020.

Sažetak

Ostvarivanje prisne ili intimne veze smatra se znakom prijelaza u odraslu dob, no ta potreba ostaje važna i tijekom kasnijih životnih razdoblja, a zadovoljava se kroz partnerske, prijateljske ili obiteljske odnose. U svrhu razvijanja i održavanja određenog odnosa, prijatelji koriste različite postupke i ponašanja. Strategije održavanja prijateljstva tada predstavljaju sve akcije koje dovode do željenih aspekata odnosa kao što su predanost, zadovoljstvo i intimnost. Značajke poput vrste prijateljskog odnosa, čestine kontakata ili osobina ličnosti mogu pridonijeti različitim ishodima prijateljstva. Disfunkcionalna vjerovanja kao organizacijske strukture i mentalne reprezentacije vode procesiranje informacija i ponašanje pojedinca, stoga mogu utjecati i na prijateljske odnose kroz izraženu negativnost i antagonizam ili smanjenu bliskost. S obzirom na nedostatak istraživanja koja se bave povezanosti i prediktivnim doprinosom disfunkcionalnih vjerovanja različitim aspektima prijateljstva, glavni cilj ovog rada bio je ispitati povezanost negativnih osobnih vjerovanja koja su u podlozi poremećaja ličnosti i strategija održavanja prijateljstva (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija). Konačan uzorak obuhvaćao je 260 sudionika mlađe odrasle dobi ($M = 25.12$, $SD = 4.05$) od čega su 30% činili muškarci i 70% žene. Utvrđena je značajna pozitivna korelacija između nefunkcionalnih osobnih vjerovanja i antagonizma, odnosno osobe s izraženijim disfunkcionalnim vjerovanjima percipiraju više negativnih ponašanja u prijateljskom odnosu. Također, osobe s izraženijim disfunkcionalnim vjerovanjima u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti percipiraju manje bliskosti u svojim prijateljskim vezama te provode manje vremena u interakciji i zajedničkim aktivnostima. Značajnim prediktorima bliskosti pokazali su se rod, čestina viđanja te ugodnost i savjesnost. Odnosno, žene koje se često viđaju s prijateljima/icama te imaju višu razinu ugodnosti i savjesnosti percipiraju veću bliskost u svojim prijateljstvima. Nadalje, rod, čestina viđanja i savjesnost značajni su i pozitivni prediktori zajedničkih aktivnosti i interakcije. Drugim riječima, žene koje se često viđaju sa svojim prijateljima/icama i imaju visoku razinu savjesnosti iskazuju više interakcije u prijateljskim odnosima. Na kraju, značajnim prediktorima antagonizma pokazali su se rod, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost ka iskustvima. Konkretno, muškarci s nižom razinom savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti ka iskustvima iskazuju višu razinu antagonizma u prijateljstvu.

Ključne riječi: prisnost, prijateljstvo, subjektivna dobrobit, osobine ličnosti, poremećaji ličnosti, disfunkcionalna vjerovanja

Summary

Some aspects of friendship in early adulthood

Establishing a close or intimate relationship is considered to be a sign of becoming an adult, but the need for such relationships remains through later stages of life and is fulfilled through partnerships, friendships, or family. To develop and continue those relationships friends use various behaviours and actions. Those strategies represent all actions that lead to wanted aspects of a relationship, such as commitment, satisfaction, and intimacy. Features such as type of friendship, frequency of seeing each other, and personality can contribute to various outcomes. Dysfunctional beliefs such as organizational structures and mental representations contribute to individuals' perception and information processing and therefore can negatively affect friendships in form of antagonism or distance. Considering the lack of research in this area, the main goal of this study was to examine links between dysfunctional personal beliefs and strategies of maintaining relationships (intimacy, antagonism, common activities, and interaction). The final sample included 260 younger adult participants ($M = 25.12$, $SD = 4.05$) of which 30% were men and 70% women. A positive correlation was established between dysfunctional personal beliefs and antagonism, which means that individuals with more pronounced dysfunctional beliefs perceive more of negative behaviors in friendships. Likewise, individuals with dysfunctional beliefs characteristic for paranoid personality disorder also perceive less intimacy in their relationships and they are spending less time interacting and doing common activities. Significant predictors for intimacy are sex, frequent contacts, agreeableness, and conscientiousness. In other words, females, frequent contacts, and higher levels of agreeableness and conscientiousness have a higher chance of producing intimate relationships. Furthermore, sex, frequent contact, and conscientiousness are significant and positive predictors of interaction. In other words, females, frequent contacts, and higher levels of conscientiousness have a higher chance of producing interactions. Lastly, significant predictors of antagonism are sex, conscientiousness, emotional stability, and openness. Males and lower levels of conscientiousness, emotional stability, and openness lead to higher levels of antagonism in friendships.

Keywords: intimacy, friendship, subjective well-being, personality, personality disorders, dysfunctional beliefs

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Prijateljstvo	2
1.1.1. Strategije održavanja prijateljstva	3
1.2. Prijateljstvo u mlađoj odrasloj dobi	4
1.2.1. Istorodna prijateljstva	5
1.2.2. Mješovite dijade	7
1.3. Prijateljstvo i osobine ličnosti	8
1.3.1. Poremećaji ličnosti	10
1.3.1.1. Kognitivna teorija poremećaja ličnosti	11
1.3.1.2. Specifični kognitivni profili osoba s poremećajima ličnosti	12
1.4. Prijateljstvo i subjektivna dobrobit	15
2. POLAZIŠTE, CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA	16
3. PROBLEMI I HIPOTEZE	16
4. METODA	18
4.1. Sudionici	18
4.2. Mjerni instrumenti	18
4.2.1. Strategije održavanja prijateljstva (Huić, 2015)	19
4.2.2. Upitnik osobnih vjerovanja (Lonza, 2018)	19
4.2.3. Dienerove skale subjektivne dobrobiti: Skala zadovoljstva životom, Skala prosperiteta i Skala pozitivnih i negativnih iskustava (Komšo i Burić, 2016)	20
4.2.4. IPIP upitnik ličnosti (Goldberg, 1999)	21
4.3. Postupak	21
5. REZULTATI	22
6. RASPRAVA	33
6.1. Dimenzije prijateljstva kao pokazatelji različitosti istorodnih i mješovitih dijada ...	33
6.1.1. Bliskost	34
6.1.2. Provođenje zajedničkih aktivnosti i interakcija	36
6.1.3. Antagonizam	37
6.2. Povezanost disfunkcionalnih vjerovanja i dimenzija prijateljstva	38
6.3. Povezanost subjektivne dobrobiti i dimenzija prijateljstva	40
6.4. Prediktori dimenzija prijateljskog odnosa	41
6.5. Doprinosi i ograničenja istraživanja	46
7. ZAKLJUČCI	48
8. LITERATURA	50
9. PRILOZI	59

1. UVOD

Potreba za povezanosti obuhvaća potrebu za intimnosti, pripadanjem, bliskosti, uzajamnošću u odnosu i sl., a opisana je u Teoriji samoodređenja Rayana i Deci (2000). Zadovoljenje navedene potrebe podržava emocionalnu dobrobit te fizičko i psihičko zdravlje pojedinca. Potreba za bliskosti može se pojasniti kroz evolucijsku, psihodinamsku i humanističku perspektivu. Iz evolucijske perspektive, objašnjava se preko privrženosti (Nekić i Galić, 2006), iz psihodinamske objektivnim odnosima i intimnosti u kasnijim razdobljima života (Alperin, 2001), a iz humanističke potrebom za ljubavlju i pripadanjem (Hanley i Abell, 2002). Suvremene teorije potrebu za povezanosti tumače kroz intimnost, afilijaciju, pripadanje i bliskost čime se daje sveobuhvatno objašnjenje ovog konstrukta (McAdams, 2000). Iako iz navedenog nije teško zaključiti da postoje varijacije u opisivanju potrebe za povezanosti, u osnovi svake od definicija su fundamentalnost i univerzalnost kao i usmjerenost prema društvenim interakcijama obilježenih dobrobiti i ugodnim emocijama (prema Đigunović, 2019). Dakle, prisnost se opisuje kao sposobnost obvezivanja na određene veze i zajednice kao i sposobnost ustrajanja u takvim obvezama. Ona se ne ogleda samo u tjelesnoj ili spolnoj povezanosti, već i kroz emocionalno dijeljenje između dvoje ljudi. Prava prisnost predstavlja dva identiteta u kojem svaka osoba ima slobodu ostati individua za sebe (Pernar i Frančišković, 2008). Također, stručnjaci se slažu u tome da psihološka intimnost podrazumijeva odnos u kojem osoba može biti takva kakva jest, ima slobodu izražavanja svojih misli, stavova i osjećaja bez straha od osuđivanja, te može računati na prihvaćanje, razumijevanje i potporu (Mackey, Diemer i O'Brien, 2000).

U razdoblju mlađe odrasle dobi javlja se psihološki konflikt prisnost nasuprot otuđenosti, a odražava se u osjećajima i mislima mlade osobe o trajnom obvezivanju prisnom partneru. Iako je većina mladih osoba još uvijek zaokupljena potragom za vlastitim identitetom, prisnost od njih iziskuje odricanje jednog dijela novostečene nezavisnosti i redefiniranje svog identiteta. Iz toga proizlazi da se treba naći ravnoteža i kompromis između potrebe za nezavisnosti i potrebe za prisnosti. U nedostatku osjećaja nezavisnosti, ljudi se određuju isključivo u odnosu na svog partnera te žrtvuju vlastitu inicijativu i samopoštovanje. S druge strane, bez prisnosti ljudi se suočavaju s negativnim ishodom Eriksonova stadija rane odrasle dobi koji dovodi do usamljenosti i zaokupljenosti samim sobom (Berk, 2008). Tako se ostvarivanje prisne ili intimne veze smatra znakom prijelaza u odraslu dob, no ta potreba ostaje važna i tijekom kasnijih životnih razdoblja, a zadovoljava

se kroz partnerske, prijateljske ili obiteljske odnose (Lacković-Grgin i Ćubela Adorić, 2006). Ovo će se istraživanje baviti prijateljskim odnosima, stoga će u nastavku biti prikazane različite definicije prijateljstva kao i razlike između prijateljskih, obiteljskih i profesionalnih veza. Također, strategije održavanja prijateljstva koje ljudi koriste unapređuju određeni odnosa pa će se poseban naglasak staviti i na to područje.

1.1. Prijateljstvo

Prijateljstvo je složen konstrukt koji se opisuje na različite načine, ali sve definicije posjeduju neka zajednička obilježja. Tako Klarin (2000) definira prijateljstvo kao uzajaman odnos privlačenja dviju ili više osoba koji se sastoji od recipročne interakcije omogućujući zadovoljenje potreba za druženjem i intimnošću u različitim stupnjevima. S druge strane, Sullivan (1953) naglašava osnovne svrhe samog prijateljskog odnosa koje uključuju drugarstvo, pomoć, privrženost, intimnost, savezništvo i emocionalnu sigurnost. Ono što je zajedničko navedenim definicijama prijateljstva je da je prijateljski odnos uzajaman te iz njega pojedinci dobivaju mnogostruke koristi. Prijateljstva također podržavaju osjećaj obostrane vrijednosti, poboljšavaju komunikaciju i međuljudske vještine pa se obje strane mogu lakše nositi sa životnim stresorima (Bukowski, Hoza i Boivin, 1994). Prijatelji su izvor mnogih adaptivnih prednosti kao što su stjecanje partnera i resursa, pružanje pomoći pri odgoju djece i davanje podrške u potencijalno konfliktnim situacijama (DeScioli i Kurzban, 2009).

Za razliku od romantičnih veza, prijateljstva su dobrovoljni, neformalni vršnjački odnosi koji počivaju na reciprocitetu, pozitivnim vrijednostima i često ne sadrže otvorenu seksualnost (Blieszner i Roberto, 2004; Hartup i Stevens, 1997). Nadalje, za razliku od obiteljskih odnosa, prijateljski su odnosi dobrovoljni u pogledu izbora i formiranja te se ne temelje na srodstvu ili zakonskim odredbama. U odnosu na profesionalne odnose s kolegama ili supervizorima, prijateljstva su neformalna, osobna i uglavnom nisu određena izravnom hijerarhijom, dok se profesionalni odnosi nerijetko temelje na ugovorima i propisima (Hojjat i Moyer, 2017).

1.1.1. Strategije održavanja prijateljstva

Svi postupci i ponašanja koja imaju svrhu razvijanja i održavanja određenog odnosa te koji ga čine stabilnim i dosljednim nazivaju se strategije održavanja odnosa. Drugim riječima, strategije predstavljaju sva ona ponašanja i aktivnosti koje dovode do željenih značajka odnosa kao što su predanost, zadovoljstvo i intimnost (Dainton, Stafford i Canary, 1994). Većina se istraživanja usmjerava na određena ponašanja ili tehnike koje osobe mogu koristiti u bliskom odnosu, a najpoznatije su one koje su razvili Canary i Staffordova (1992). Prema spomenutim autorima pretpostavlja se postojanje pet glavnih strategija održavanja odnosa, a to su: pozitivnost, otvorenost, uvjeravanje, društvena mreža i dijeljenje zadataka. Vođeni navedenom tipologijom, Oswald, Clark i Kelly (2004) predložili su koncepciju strategija održavanja prijateljskih odnosa s četiri uključene dimenzije: pozitivnost, podrška, otvorenost i interakcija. Pozitivnost predstavlja ponašanja koja prijateljstvo čine nagrađujućim i ugodnim kao što su nasmiijavanje prijatelja i javljanje na prijateljeve pozive. Nadalje, podrška je povezana s onim ponašanjima koja potvrđuju želju za trajanjem prijateljstva kao i s emocionalnom podrškom. Otvorenost obuhvaća ponašanja dijeljenja razmišljanja i osjećaja u cilju unaprijeđenja odnosa, no uključuje i antagonistička ponašanja kao što su napadanje, loša komunikacija ili izbjegavanje, što posljedično dovodi do nezadovoljstva samim odnosom. Na kraju, interakcija predstavlja sva ponašanja i aktivnosti koje prijatelji rade zajedno.

Istraživanja potvrđuju da navedene strategije više koriste najbolji ili izrazito bliski prijatelji, nego poznanici (McEwan i Guerrero, 2012; Oswald i sur., 2004) te da ih prijatelji koji se redovno viđaju također više koriste od onih koji njeguju prijateljstvo na daljinu (Johnson, 2001). S druge strane, budući da mladi ljudi odlaze na fakultete, često daleko od mjesta prebivališta, nalaze prve poslove i osnivaju obitelj, nije neočekivano da taj period obilježavaju prijateljstva na daljinu, ponajprije s prijateljima iz djetinjstva. Pitanje je, dakle, na koji se način takva prijateljstva održavaju s obzirom da ne postoji razlika u bliskosti i zadovoljstvu prijateljstvom između prijateljstva na daljinu i onih licem u lice (Canary i Stafford, 1992). Očito je da je nešto više od provođenja zajedničkih aktivnosti u podlozi prisnosti prijateljskih odnosa. Johnson i sur. (2009) utvrdili su da su prijatelji koji žive na maloj geografskoj udaljenosti ukazivali na relativno veću važnost provođenja zajedničkog vremena, ali ta distanca nije bila prediktor bliskosti i intimnosti prijateljskog odnosa. Međutim, bitnim za održavanje prijateljstva su otvorenost i predanost. Nadalje, moguće je da ljudi imaju i različita očekivanja od prijateljstava na daljinu što se tiče zajedničkog

druženja pa na nedostatak istog ne gledaju toliko osuđujuće koliko bi možda gledali na nemogućnost druženja s nekim tko im je blizu.

Prijatelji koji koriste veći broj strategija održavanja odnosa zadovoljniji su svojom vezom te pokazuju veću predanost istoj (McEwan i Guerrero, 2012; Oswald i sur., 2004). Također, spremniji su rješavati probleme (Oswald i Clark, 2006), dobivaju više razine socijalne, emocionalne i instrumentalne podrške (McEwan i Guerrero, 2012) te osjećaju veći stupanj sreće općenito u životu (Demir, Özdemir i Marum, 2011). Kao u interakciji licem u lice, čini se da na društvenim mrežama vrijedi jednako pravilo – što se više strategija održavanja odnosa koristi, to se prijateljske veze procjenjuju kvalitetnijima (McEwan, 2013; McEwan, Fletcher, Eden i Sumner, 2014). Odraslim mladim osobama prijateljstvo predstavlja odnos u kojem mogu izraziti svoje osjećaje, misli i stavove te je kao takvo vrlo bitno i nezamjenjivo. U usporedbi s dječjom dobi i adolescencijom, prijateljstvo mladih odraslih osoba dobiva neke nove značajke karakteristične za to razdoblje. Dakle, u nastavku će biti prikazani neki aspekti prijateljskih odnosa u mlađoj odrasloj dobi kao i određene specifičnosti istorodnih i mješovitih prijateljstava.

1.2. Prijateljstvo u mlađoj odrasloj dobi

Da bi se bolje shvatili prijateljski odnosi u mlađoj odrasloj dobi, bitno je spomenuti neke specifičnosti prijateljstva ranijih razvojnih razdoblja. U dječjoj su dobi prijateljski odnosi kratkotrajni, površni i slučajni. Sukob između vršnjaka čest je u dobi između treće i četvrte godine, a oko pete godine djeca su suradljivija i tada se počinju razvijati prva prava prijateljstva (Čudina-Obradović i sur., 2004). Tijekom ranog djetinjstva, djeca smatraju da im je prijatelj onaj s kojim provode najviše vremena u igri te shvaćaju da njihovo prijateljstvo uključuje međusobno sviđanje, pružanje emocionalne podrške, dijeljenje i pomaganje (Jurčević-Lozančić, 2016). Dok su prijateljstva iz djetinjstva usredotočena na igru (Hojjat i Moyer, 2017), tijekom adolescencije se razvija povjerenje, odanost i intimnost s drugom osobom. Adolescenti uglavnom biraju za prijatelje osobe istog roda, a to je prijateljstvo važno za razvoj socijalne kompetencije, jačanje samopouzdanja i ego podrške te za emocionalnu sigurnost (Asher i Parker, 1989). Funkcije prijateljstva koje su važne tijekom adolescentske dobi su zadovoljenje potrebe za druženjem i intimnošću, razvoj socijalnih vještina, poticanje socijalno-kognitivnog razvoja, emocionalna zaštita, socijalna podrška i testiranje i mijenjanje socijalnih spoznaja (Erwin, 1999). Navedene funkcije predstavljaju

temelj prijateljstva rane odrasle dobi te se kao takva nastavljaju graditi kroz cijeli životni vijek (Reisman i Shorr, 1978).

Iako romantični partneri postaju vrlo važni tijekom mlađe i srednje odrasle dobi u odnosu na adolescenciju, prijatelji ne gube na važnosti. Prijatelji i dalje predstavljaju one na koje se osoba može osloniti, kojima se može povjeriti i s kojima može zajedno provoditi vrijeme. Ipak, čini se da se samci više oslanjaju na prijatelje u svrhu povjeravanja i druženja, dok su osobe u vezi ili braku više usmjerene na partnere, što osobito vrijedi za muškarce (Carbery i Buhrmester, 1998). Uz pružanje emocionalne bliskosti, prijatelji također pružaju i praktičnu podršku (Fehr, 1996), na primjer, pomoć pri preseljenju. Spomenute funkcije predstavljaju dvije glavne psihološke dimenzije prijateljstva – emocionalnu bliskost i uzajamnu podršku (Clark i Mills, 1979; Neyer, Wrzus, Wagner i Lang, 2011). Te dvije dimenzije definiraju budućnost prijateljstva te mogu biti više ili manje prisutne u različitim prijateljskim odnosima. Također, važno je napomenuti da je zajednička aktivnost jedna od karakteristika na kojoj se temelji prijateljstvo od ranog djetinjstva (Tesch, 1983), tijekom srednje škole (Sharabany, Gershoni i Hofman, 1981) i fakulteta (Wright, 1969) pa sve do odrasle dobi (Reisman i Schorr, 1978).

U mlađoj odrasloj dobi, kao i tijekom drugih životnih razdoblja, prijatelji se stječu kroz redovne, intimne i ugodne interakcije. Tijekom takvih prisnih interakcija i susreta, ljudi dijele osobne podatke, odnosno samootkrivaju se, što potiče povjerenje i emocionalnu bliskost (Nezlek, 1993; Planalp i Benson, 1992). Mladi odrasli dijelom zadržavaju svoje školske prijatelje (Degenne i Lebeaux, 2005), ali stječu i nove prijatelje u neposrednoj blizini u svakodnevnom životu. Odrasli se ljudi često sprijateljuju s drugima koje redovno sreću u susjedstvu, na poslu ili u sportskim klubovima (Miche, Huxhold i Stevens, 2013) kao i preko poznanika ili već postojećih prijatelja (Johnson i Leslie, 1982).

1.2.1. Istorodna prijateljstva

Istorodna muška i ženska prijateljstva odlikuju se međusobnim sličnostima kao i različitostima. Ona se ne razlikuju s obzirom na kvantitativne pokazatelje, odnosno između istorodnih muških i ženskih prijateljstava ne postoji razlika u broju prijatelja, vremenu provedenog s prijateljima kao ni u stupnju vrijednosti koju pridaju bliskim prijateljstvima. I muškarci i žene imaju tendenciju provođenja vremena s manjim brojem bliskih prijatelja, u odnosu na veću grupu manje bliskih osoba (Caldwell i Peplau, 1982). Glavne razlike u

ženskim i muškim istorodnim prijateljstvima su u prirodi njihove uzajamne interakcije (Berk, 2008).

Žene općenito definiraju prijateljstvo u terminima emocionalne privrženosti i bliskosti (Klarin, Proroković i Šašić, 2010), imaju kvalitetnije prijateljske odnose praćene s malo konflikata (Demir i Orthel, 2011), te zajedno pokušavaju rješavati probleme (Aukett, Ritchie i Mill, 1988). Muškarci svoju ljubav i bliskost prema prijateljima izražavaju kroz bavljenje zajedničkim aktivnostima, dok su žene mnogo ekspresivnije – grle se i verbalno izražavaju osjećaje (Caldwell i Peplau, 1982; Felmlee, Sweet i Sinclair, 2012). Iz svega proizlazi da su muška istorodna prijateljstva instrumentalna, ali ne i ekspresivna, dok su prijateljski odnosi među ženama i ekspresivni i instrumentalni (Wright i Scanlon, 1991). Također, ženska prijateljstva, za razliku od muških, kroz podršku i razgovor djeluju terapijski (Elkins i Peterson, 1993).

Muškarci su često u nadmetanju sa svojim prijateljima te nerado otkrivaju svoje slabosti što može predstavljati prepreku u razvijanju prisnosti između muških prijatelja. Također, smatraju da ne bi smjeli olako otkrivati stvari o sebi jer im prijatelj neće uzvratiti jednakom mjerom (Berk, 2008). Nadalje, za muškarce je izglednije da u svojim prijateljstvima neće težiti obostranom razumijevanju ili se povjeravati o osobnim problemima. Vjerojatnije je da će provoditi vrijeme radeći neku ispunjavajuću zajedničku aktivnost ili pričajući o zajedničkim aktivnostima i interesima (Parker i de Vries, 1993; Williams, 1985). Između ostalog, muškarci su više antagonistički nastrojeni pa agresivnost i kompetitivnost koju iskazuju utječu na odnose s drugima (Ladd i sur., 1996). S obzirom da se dobro prijateljstvo temelji na ravnoteži moći i jednakosti u socijalnom statusu, žene uglavnom svoja istorodna prijateljstva evaluiraju pozitivnije, nego muškarci. Ipak, što su muška prijateljstva duža, ona postaju intimnija te sve više uključuju otkrivanje informacija o sebi (Berk, 2008).

Odrasle žene imaju više standarde i očekivanja za svoja istorodna prijateljstva od muškaraca (Fuhrman, Flannagan i Matamoros, 2009; Hall, 2011). Žene su više kritične prema kršenju normi u svojim prijateljstvima, nego što su to muškarci, pogotovo kad se to odnosi na povjerenje i intimu (Felmlee i sur., 2012). U metaanalizi 37 studija, Hall (2011) je utvrdio da su očekivanja u istorodnim ženskim prijateljstvima bila veća u sljedećim kategorijama: reciprocitet (odanost), zajedništvo (samootkrivanje, intimnost) i solidarnost (druženje). Međutim, muškarci su imali veća očekivanja od prijatelja kad je u pitanju status

i moć. Nadalje, Hall, Larson i Watts (2011) utvrdili su da žene imaju veće standarde za održavanjem prijateljstva, nego muškarci. Ovi su nalazi u skladu s istraživanjima koja sugeriraju da žene pridaju veću važnost intimnosti i bliskosti u svojim prijateljstvima, nego muškarci (Aukett, Ritchie i Mill, 1988; Fehr, 2004). Jedno sociopsihološko objašnjenje spomenutog nalaza je da žene imaju manje moći u društvu pa se možda zbog toga više oslanjaju na svoja prijateljstva zbog podrške (Felmlee i sur., 2012). Evolucijska psihologija nudi drugačije objašnjenje. Prema tom stajalištu, žene su možda razvile veća očekivanja za intimu jer su njihova intenzivna ulaganja u odgoj djece zahtijevala blisko povezivanje s drugim ženama koje će moći pružiti pomoć kad će ona biti potrebna (Bleske i Buss, 2000; Hall, 2011; Vigil, 2007).

1.2.2. Mješovite dijade

Iako su manje rasprostranjena od istorodnih prijateljstava, prijateljstva s osobama suprotnog roda u zadnje vrijeme privlače sve veću pažnju (Monsour, 2002). Za vrijeme studiranja takva su prijateljstva jednako česta kao i romantične veze, no ulaskom u brak, broj navedenih prijateljstava opada, osobito kod muškaraca. S druge strane, s porastom dobi, za žene broj prijateljstava s muškarcima raste jer ih one obično sklapaju na poslu. Najveći broj prijateljstva s osobama suprotnog roda imaju visokoobrazovane i zaposlene žene (Bleske i Buss, 2000).

Prijateljstva s osobama suprotnog roda slična su istorodnim prijateljstvima jer pružaju intimnost, druženje te socijalnu i emocionalnu podršku. Ipak, različita su od istorodnih prijateljstava jer pružaju pogled u svijet drugog roda čime muškarci proširuju svoje kapacitete izražavanja emocija, dok žene dobivaju objektivno gledište na probleme i situacije (Monsour, 2002). Također, mješovita su prijateljstva u nekom smislu oslobođena od natjecateljskih tenzija svojstvenih istorodnim prijateljstvima (Rawlins, 2009, prema Hojjat i Mayer, 2017). Unatoč navedenim prednostima, mješovita prijateljstva predstavljaju jedinstveni izazov za uključene pojedince. Detaljnije, odlika mješovitih prijateljstava je ta što mogu uključivati implicitne romantične ili seksualne napetosti (Afifi i Faulkner, 2000). Kad jedna strana pokuša pokrenuti romantičnu stranu odnosa, to se može shvatiti kao agresija i izazvati negativnu reakciju, što u konačnici dovodi do slabljenja ili prekida samog odnosa (Bleske-Rechek i sur., 2012). Prijateljstva s osobama suprotnog roda više su obilježena sukobima koji se tiču kršenja pravila, nesporazumima ili tenzijama koje uključuju

teme seksualnih odnosa i intimnosti (Samter i Cupach, 1998). Konkretno, u usporedbi sa ženama, muškarci osjećaju više privlačnosti prema svojim prijateljicama (Bleske-Rechek i sur., 2012) i smatraju kako bi seksualni aspekt takvog odnosa imao mnogostruke koristi (Bleske i Buss, 2000). Ipak, ukoliko postoji obostrana želja za nečim više od samog prijateljskog odnosa, romantične veze koje iz toga proiziđu mogu biti stabilnije i trajnije od onih koje nisu započele prijateljstvom (Hendrick i Hendrick, 1993, prema Berk, 2008).

Fuhrman i sur. (2009) izvijestili su da su očekivanja od ponašanja u mješovitim prijateljstvima slična ili niža od onih za istorodne prijatelje. Na primjer, ljudi općenito ne odobravaju odavanje tajni dogodilo se ono u istorodnim ili mješovitim prijateljstvima. Norma koja se tiče povjerljivost u prijateljstvima izgleda da je važna u svim vrstama odnosa. Međutim, važno je napomenuti da žene mogu imati veća očekivanja od svojih prijateljstava, bila ona s muškarcima ili ženama, ponajprije što se tiče otkazivanja planova, povjerljivosti i odanosti. Muškarci općenito imaju veći status i moć u društvu (Fiske, 2009) stoga si mogu priuštiti lagodnije ponašanje u svojim prijateljstvima. Za žene, s druge strane, podržavajući odnosi mogu imati mnogo više koristi, nego za muškarce (Felmlee, Sweet i Sinclair, 2012).

U nastavku će biti opisane osobine ličnosti Velikih-5, kao i povezanost istih s određenim dimenzijama prijateljskog odnosa.

1.3. Prijateljstvo i osobine ličnosti

„Skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu“, definicija je koja predstavlja sveobuhvatno određenje ličnosti (Larsen i Buss, 2008). Način na koji se ličnost pojedinca izražava mnogostruk je – kroz ponašanje, interpersonalne odnose, utjecaj na druge te kroz mijenjanje samog sebe. Osobine ličnosti smatraju se temeljnim odrednicama ličnosti, a opisuju tipične stilove djelovanja i iskustva ljudi. One se odnose na dosljedne obrasce ponašanja, osjećanja i mišljenja pojedinca koji ga razlikuju od drugih, te predviđaju njegovo buduće djelovanje koje se pripisuje njemu samom, a ne situaciji u kojoj se nalazi (Pervin, Cervone i John, 2008). Istraživači dispozicijske domene tijekom godina su razvijali znatan broj modela i taksonomija kojima su nastojali razlikovati, utvrditi, opisati i obuhvatiti najvažnije crte ličnosti, a sukladno tome i opisati cjelokupnu ličnost čovjeka. Jedan takav model već desetljećima ima najveću

potporu istraživača, a naziva se Petfaktorski model, ili popularno Velikih-5 (Larsen i Buss, 2008).

Petfaktorski model ličnosti, strukturalni je model ličnosti čija se formacija interpretira u terminima faktorske analize, a pretpostavlja postojanje pet širokih ortogonalnih dimenzija – neuroticizma, ekstraverzije, otvorenosti, ugodnosti i savjesnosti (Larsen i Buss, 2008). Neuroticizam je usko vezan uz način reagiranja pojedinca u stresnim situacijama, odnosno osobe koje se nalaze visoko na ovoj dimenziji većinom pretjerano reagiraju na svakodnevne situacije te imaju problema s regulacijom emocija. S druge strane, osobe koje su na drugom kraju kontinuuma, stabilne su i uspješno se suočavaju sa stresnim situacijama. Druga dimenzija je ekstraverzija koja ima važnu ulogu u interpersonalnim odnosima. Osobe visoko na ovoj dimenziji energične su, vole se družiti s drugim ljudima te često doživljavaju pozitivne emocije, dok su introverti, s druge strane, tiši, rezervirani i vole biti sami. Otvorenost ka iskustvu treći je faktor od velikih pet, a u leksičkim se istraživanjima razlikuje ovisno o kulturi. Oni koji nisu skloni konformističkom ponašanju, koji razmišljaju izvan okvira te su kreativni, visoko su na ovoj dimenziji za razliku od onih koji nisu skloni čestim promjenama i imaju uže interese. Ugodnost, kao dimenzija ličnosti usmjerena je na odnose s drugim ljudima, opisuje pojedince koji imaju harmonične odnose, skloni su suradnji i izbjegavaju sukobe. Na kraju, savjesnošću se opisuje dimenzija ličnosti koja se odnosi na to na koji se način kontroliraju i reguliraju impulsi. Osobe visoko na savjesnosti izbjegavaju probleme, planiraju postupke, pouzdane su i oprezne, dok osobe koje su nisko na ovoj dimenziji često reagiraju bez razmišljanja i impulzivne su (McCrae i Costa, 2003).

Osobnost je važan čimbenik koji ima utjecaj na izgradnju prijateljskog odnosa i povezan je s razlikama u karakteristikama prijateljstva (Laakasuo i sur., 2017). Iako vjerojatno objašnjava relativno mali dio ukupne varijance i ima skromno predviđanje kad je u pitanju stvaranje i održavanje prijateljstva, ovaj utjecaj ipak nije zanemariv (Wortman i Wood, 2011). Sve osobine ličnosti nemaju isti značajan utjecaj na prirodu odnosa, a svaka osobina može imati različit utjecaj na zasebne dijelove dinamike prijateljstva. Ekstraverzija ili ugodnost, za razliku od primjerice savjesnosti, pojavljuju se kao vitalnije u stvaranju prijateljstva, dok se emocionalna stabilnost smatra važnim čimbenikom u održavanju odnosa. Konkretno, osobe visoko na ekstraverziji imaju više kontakta s prijateljima (Asendorpf i Wilpers, 1998; Mehl, Gosling i Pennebaker, 2006) i izvještavaju o većoj važnosti emocionalne blizine i podrške koje dobivaju od prijatelja (Asendorpf i Wilpers, 1998; Neyer i Asendorpf, 2001). Nadalje, ugodnost pokazuje različite efekte – ljudi koji

imaju više rezultate na crti ugodnosti izvještavaju o većem intenzitetu prijateljstva (Johnson, 1989) kao i o manje konflikata s prijateljima (Asendorpf i Wilpers, 1998), ipak Neyer i Asendorpf (2001) nisu našli takve efekte. Neuroticizam se pokazuje kao relevantan samo kod muških prijateljstava gdje su učestala briga i emocionalna nestabilnost u sukobu s muškom tradicionalnom ulogom. U skladu s tim, neuroticizam predviđa niži status i manji utjecaj jedino kod muških prijatelja (Anderson i sur., 2001).

Koncept Petfaktorskog modela ličnosti može biti od izuzetne koristi pri opisivanju poremećaja ličnosti. Odnosno, poremećaji ličnosti mogu predstavljati varijacije normalnih osobina ličnosti koje se odražavaju u ekstremnom obliku i ometaju normalno funkcioniranje pojedinca. Primjerice, osoba ekstremno nisko na povjerenju i ekstremno visoko na hostilnosti mogla bi imati sklonost za razvoj paranoidnog poremećaja ličnosti. Nadalje, vrlo anksiozna i nedruštvena osoba ima vjerojatnost razvijanja izbjegavajućeg poremećaja ličnosti. Suprotno, vrlo društvena i neanksiozna osoba mogla bi razviti histrionični poremećaj ličnosti (Larsen i Buss, 2008). U nastavku će biti prikazana kognitivna teorija poremećaja ličnosti kao i specifični kognitivni profili osoba s poremećajima. Bitno je napomenuti da je naglasak ovog istraživanja na disfunkcionalnim vjerovanjima koja su u podlozi poremećaja ličnosti, ali koja mogu biti prisutna kod svih ljudi.

1.3.1. Poremećaji ličnosti

Poremećaj ličnosti je „trajni obrazac unutarnjeg doživljavanja i ponašanja koji značajno odstupa od očekivanog u kulturi kojoj ta osoba pripada, koji je pervazivan i nefleksibilan, ima početak u adolescenciji ili ranoj odrasloj dobi, tijekom vremena je stabilan, te dovodi do patnje ili oštećenja“ (DSM-V). Poremećaji ličnosti mogu se, također, opisati kao neadaptivne varijacije ili kombinacije normalnih osobina ličnosti (Widiger i sur., 2002, prema Larsen i Buss, 2008).

Postoje dva najpoznatija pristupa gledanja na poremećaje ličnosti, kategorijalni i dimenzionalni. Kategorijalni pristup je dominantan pristup u kliničkoj psihologiji i psihijatriji danas. Prema tom gledištu, osoba ili ima ili nema određeni poremećaj, ili joj se poremećaj dijagnosticira ili ne. Također, smatra se da postoji kvalitativna razlika između svih poremećaja ličnosti te se svaki od poremećaja dalje smatra kvalitativno različitim od normalnih ekstrema svake osobine ličnosti. S druge strane, prema dimenzionalnom pristupu, svaki se poremećaj gleda kao kontinuum od normalnog, na jednom, do neosposobljenosti ili

poremećaja, na drugom kraju. Na taj se način ljudi koji imaju poremećaj razlikuju od normalne populacije samo u stupnju izraženosti određene osobine. Tome u prilog govore istraživanja na američkoj populaciji studenata (prema Larsen i Buss, 2008) gdje je dobiveno da se antisocijalne osobine, konkretno impulzivnost, nagla narav, nedostatak kajanja i manipulativnost, distribuiraju normalno u populaciji, što upućuje na to kako upravo navedene osobine imaju raspon od visokog do niskog, a nisu distinktivne kategorije. Moderni teoretičari (npr. Costa i Widiger, 1994; Widiger, 2000) smatraju da bi usmjerenost na dimenzionalni pristup pružio pouzdaniji i smisleniji način opisivanja poremećaja ličnosti. Nažalost, danas se još uvijek nije u potpunosti usvojio takav pristup, ali koriste se alternativni dimenzionalni modeli koji zajedno pokrivaju ovo bitno područje disfunkcija ličnosti (DSM-V).

1.3.1.1. Kognitivna teorija poremećaja ličnosti

Kognitivna teorija poremećaja ličnosti (Beck i sur., 2012) pokazuje na koji način svaki od poremećaja ličnosti karakterizira specifičan obrazac disfunkcionalnih misli. Sheme i vjerovanja kao organizacijske strukture i mentalne reprezentacije vode procesiranje informacija i ponašanje pojedinca. Kognitivne sheme tada imaju utjecaj na motivaciju i emocije osobe te na kraju i na razvoj različitih interpersonalnih strategija. Drugim riječima, predstavljaju ideju o tome što bi osoba trebala učiniti kao odgovor na bazična vjerovanja. Interpersonalne strategije u suštini predstavljaju ponašajne obrasce koji se pridružuju različitim crtama ličnosti. Iako su takve strategije vrlo vjerojatno imale evolucijski značaj za preživljavanje i razmnožavanje, danas postaju neadaptivne i pretjerane te otežavaju svakodnevno funkcioniranje pojedinaca koji ih pokazuju u ekstremnom obliku. Takvi se pojedinci tada stavljaju pred nekompromisne standarde pri čemu završavaju sa smanjenim brojem alternativa za različite životne zahtjeve što dovodi do nesposobnosti korištenja najprikladnijih strategija u svakoj novoj situaciji u kojoj se nađu. Slijedom toga, neki se obrasci ponašanja ili strategije čine razvijenima, dok druge u potpunosti nerazvijenima. S druge strane, ljudi sa zdravim osobnostima sposobni su učinkovito koristiti različite strategije u različitim kontekstima (Beck i sur., 2012; Leite i sur., 2012; Pretzer i Beck, 2004). Može se zaključiti da su sheme osoba s poremećajima ličnosti pretjerano uopćene i nefleksibilne te ih je teže mijenjati ili kontrolirati. Bazična vjerovanja koja su u podlozi različitih poremećaja ličnosti ekstremna su i rigidna, a rezultat su međudjelovanja bioloških

čimbenika s jedne strane te izloženosti negativnim utjecajima i traumatskim događajima s druge strane.

1.3.1.2. Specifični kognitivni profili osoba s poremećajima ličnosti

U kognitivnoj terapiji osoba s različitim poremećajima ličnosti ustanovljeni su specifični kognitivni profili za svakog od njih. Ti profili integriraju tri tipa vjerovanja: bazična vjerovanja kao osnova kognitivnih shema, uvjetovana vjerovanja koja proizlaze iz bazičnih te se javljaju u „ako...,onda“ formi, i na kraju, instrumentalna vjerovanja koja usmjeravaju konačno ponašanje. Također, za svaki je poremećaj karakteristično kako osoba vidi sebe, a kako druge, koje je prevladavajuće raspoloženje te koje strategije se obično upotrebljavaju kao odgovor na postojeća vjerovanja (Beck i sur., 2012). Na ovaj su način razvijena vjerovanja za sve poremećaje ličnosti u trenutnoj klasifikaciji osim za shizotipni i granični. Razlog tome je taj što granični poremećaj ličnosti obuhvaća cijeli spektar disfunkcionalnih vjerovanja koja su karakteristična i drugim poremećajima ličnosti, dok je shizotipni više određen osobitošću u mišljenju, nego disfunkcionalnim vjerovanjima (Beck i sur., 2012). U nastavku će biti prikazana osnovna disfunkcionalna vjerovanja svakog od poremećaja ličnosti kao i utjecaj tih vjerovanja na socijalne odnose pojedinca.

Osobe s paranoidnim poremećajem ličnosti sebe vide kao pravedne, nevine i ranjive, dok druge percipiraju kao zle, ometajuće, diskriminirajuće i loših motiva (Beck, Freeman i Davis, 2012). Zbog pretjeranog neprijateljstva i sumnjičavosti, one imaju problema u bliskim vezama i održavanju istih. Budući da su u stalnoj bojazni da će se informacije koje dijele s drugima upotrijebiti protiv njih, one nisu sklone povjeriti se ili razviti bliskost. Njihova se sumnjičavost može iskazivati otvoreno, kroz svadljivost ili neprestane pritužbe, ili pak indirektno kroz neprijateljsku rezerviranost (DSM-V). Vjerovanja koja su u podlozi ovog poremećaja su: „Drugi imaju loše namjere prema meni“, „Kad se drugi ponašaju prijateljski, pokušavaju me iskoristiti“ ili „Nemoj vjerovati nikome“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Osnovno obilježje shizoidnog poremećaja ličnosti je ograničena mogućnost izražavanja osjećaja u interpersonalnim odnosima kao i udaljavanje iz socijalnih situacija. Osobe sebe vide kao usamljenike i kao same sebi dovoljne, dok za druge misle da su nametljivi i da ih žele kontrolirati (Beck, Freeman i Davis, 2012). Nemaju osobu od povjerenja ili bliskih osoba, no kad se osjećaju barem trenutno sigurnima da otkriju

informacije o sebi, doživljavaju vrlo bolne osjećaje što je osobito vidljivo u socijalnim interakcijama. Nevješti su i površni u socijalnim situacijama, a drugima se doimaju kao hladni i rezervirani (DSM-V). Vjerovanja koja razlikuju ovaj poremećaj su: „Bliske veze su nepoželjne jer ometaju moju slobodu“, „Ako se previše približim ljudima, oni će se za mene zakvačiti“ i „Druge ljude drži na distanci“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Osobe s antisocijalnim poremećajem ličnosti iskazuju obrazac ponašanja koji se temelji na nepoštovanju i kršenju prava drugih. Sebe vide kao nezavisne i snažne osobe koje vode usamljenički život. Također su obmanjujuće i manipulativne kao i agresivne i razdražljive. Za druge misle da su zaslužili da ih se iskorištava. Vjerovanja koja su u podlozi ovog poremećaja su: „Moram biti agresor ili ću postati žrtva“, „Ako ne iskorištavam druge, nikad neću dobiti ono što želim“ i „Uzmi, zaslužio si“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Temeljno obilježje histrionskog poremećaja je privlačenje pažnje na sebe i prekomjerna emocionalnost. Sebe smatraju dojmljivima i očaravajućima. Interpersonalne odnose često smatraju prisnijima nego što zaista jesu, a većinu poznanika opisuju kao vrlo drage prijatelje. Često zanemaruju dugoročne odnose kako bi ostavili prostora uzbuđenju kojeg donosi nova veza. Problemi u istorodnim prijateljstvima su česti zbog seksualno provokativnog interpersonalnog stila koji može predstavljati prijetnju vezama njihovih prijatelja (DSM-V). Vjerovanja specifična za ovaj poremećaj su: „Trebaju mi drugi kako bi mi se divili da budem sretan“, „Vrijedim ako impresioniram druge“ i „Izrazi svoje osjećaje“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Osobe s narcisoidnom ličnošću imaju veliku potrebu za divljenjem i nedostatak empatije. Također, smatraju da su superiorne u odnosu na druge, jedinstvene i naročite te da ih kao takve ljudi trebaju prepoznati. Prijateljstva ili romantične veze sklapaju isključivo ako misle da bi im ta druga osoba povećala samopoštovanje ili pridonijela na neki drugi način. Budući da nemaju empatije, teško prepoznaju želje, iskustva i osjećaje drugih. Zbog navedenih razloga, njihovi su interpersonalni odnosi nerijetko narušeni (DSM-V). Vjerovanja koja karakteriziraju ovaj poremećaj su: „Nalazim se iznad drugih ljudi i oni to moraju prihvatiti“, „Ako nisam na vrhu, onda sam nitko“ i „Uvijek pokaži svoju superiornost“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Osnovno obilježje izbjegavajućeg poremećaja ličnosti je inhibicija u socijalnim situacijama, osjećaj manje vrijednosti i preosjetljivost na kritike. Osobe s ovim poremećajem ne stupaju u socijalne odnose, osim ako nisu sigurni da će ih drugi prihvatiti bez kritike i

osuđivanja. Iako je interpersonalna prisnost za ove osobe iznimno teška, oni su ipak sposobni uspostaviti intimne bliske veze ukoliko osjećaju sigurnost u bezuvjetno prihvaćanje od strane druge osobe. Preferiraju tišinu, sramežljive su i inhibirane iz straha da bi svako pridavanje pažnje na njih potaklo ponižavanje i odbacivanje (DSM-V). Vjerovanja koja karakteriziraju ovaj poremećaj su: „Mene se ne može voljeti“, „Ako mi ljudi priđu, otkrit će kakav sam zapravo i odbacit će me“ i „Ne ulazi u rizične aktivnosti“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Ovisni poremećaj ličnosti okarakteriziran je pretjeranom potrebom da osoba ima odgovarajućeg skrbnika što naposljetku dovodi do inferiornog ponašanja i separacijskog straha. Iz tog razloga, osobe teško iskazuju neslaganje s drugom osobom o kojoj su ovisne. Svoju ljutnju iskazuju na neprimjerene načine iz straha da bi druga osoba mogla otići od njih i napustiti ih. Kad prekinu određeni odnos, odmah ulaze u drugi kako bi osigurale skrb koja im je prijeko potrebna. Iz toga proizlazi da se veoma brzo i nekritički povezuju s drugima (DSM-V). Vjerovanja koja su u podlozi ovog poremećaja su: „Trebam druge, ponajprije one snažne, kako bih uspio preživjeti“, „Ako budem napušten, umrijet ću“ i „Budi pokoran kako bi ga/ju zadržao uz sebe“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Osnovno obilježje opsesivno kompulzivnog poremećaja ličnosti je zaokupiranost kako redom i perfekcionizmom, tako i interpersonalnom i psihičkom kontrolom. Osobe ne provode vrijeme s prijateljima radi zabave i druženja, već uglavnom kroz formalno organizirane aktivnosti. Kad se i bave nekim hobiem, pažljivo organiziraju svaku stavku te su predani radu. Prijatelji su uglavnom iznervirani konstantnom nepopustljivošću osobe. Uglavnom srdžbu ne pokazuju direktno, a ljubav iskazuju vrlo ukočeno i kontrolirano (DSM-V). Vjerovanja koja imaju osobe s ovim poremećajem su: „Kako bih uspio preživjeti, sve treba biti po pravilima“, „Ako posjedujem savršen sustav, bit ću uspješan“ i „Druge je potrebno kritizirati kako bi dobro obavljali posao“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Pasivno-agresivni poremećaj ličnosti karakterizira suprotstavljajući stil koji se očituje u tome da osobe žele biti prihvaćene od strane autoriteta, a s druge strane, žele zadržati svoju autonomiju. Budući da žele socijalno odobravanje i potporu, privlače ih snažne osobe. Stoga su u konstantnom konfliktu između potrebe za intimnosti i vezanjem i straha od zadiranja drugih. Vjerovanja specifična za ovaj poremećaj su: „Zbog svega što sam uradio, zaslužujem odobravanje od strane drugih“, „Ako slijedim pravila, ne posjedujem više slobodu djelovanja“ (Beck, Freeman i Davis, 2012).

Temeljno obilježje graničnog poremećaja ličnosti očituje se u nestalnosti interpersonalnih odnosa, slici o sebi i naglosti. U prijateljskim i ljubavnim odnosima, često pri prvom susretu idealiziraju drugu osobu, žele s njom provoditi što je više moguće vremena te dijele najintimnije detalje o sebi. Iako u početku idealiziraju druge, kasnije ih podcjenjuju i okrivljuju da se ne brinu dovoljno za njih i da ih zapostavljaju. Iako je kod njih izraženo empatiziranje i briga o njima bliskim osobama, to se događa samo zato jer očekuju da će im biti uzvraćeno na jednak način. Također, nerijetko pokazuju neadekvatnu ljutnju (DSM-V).

S obzirom da prijateljstvo doprinosi sreći i zadovoljstvu životom te može djelovati kao zaštitni čimbenik kad se osoba nađe u konfliktnoj situaciji, u nastavku će biti prikazano kako su povezani različiti aspekti subjektivne dobrobiti s nekim odrednicama prijateljskog odnosa.

1.4. Prijateljstvo i subjektivna dobrobit

Prijateljstvo daje pojedincu osjećaj ljubavi, razumijevanja i pripadanja te kao takvo doprinosi subjektivnoj dobrobiti (Salldarriaga, Bukowski i Greco, 2013). Kad se pojedinac nađe u teškoj i problematičnoj situaciji, prijatelj je tu da mu pruži potrebnu pomoć i podršku, ali i da u sretnim vremenima pridonosi boljitku života. Budući da prijateljstvo predstavlja jedan od najrelevantnijih načina ispunjavanja osnovne psihološke potrebe prisnosti, ne čudi što su interpersonalni odnosi ti koji predviđaju razinu subjektivne dobrobiti osobe (Li i Cheng, 2016). Sreća se očituje kroz kognitivno-afektivnu evaluaciju vlastitog života (Diener, 1984), a prijateljstvo je, kao afektivna veza, vrlo snažno povezano sa srećom kroz, ne samo zadovoljenje potrebe za prisnosti, već i kroz ispunjavanje potrebe za autonomijom i kompetencijom (Demir i Özdemir, 2010). Uz zadovoljenje psiholoških potreba, postoje još dva načina na koja prijateljstvo doprinosi sreći pojedinca, kroz provođenje i uživanje u zajedničko provedenom vremenu i kroz dobivenu podršku i pomoć (Diener i Biswas-Diener, 2008). Povezanost između same kvalitete prijateljstva i sreće je viša kad se promatra prijateljstvo s najboljim/om prijateljem/icom (Demir i Özdemir, 2010). Također, postoji i značajna pozitivna povezanost kvalitete prijateljstva s najboljim/om prijateljem/icom i zadovoljstva životom i pozitivnim afektom, a negativna korelacija s negativnim afektom (Demir i sur., 2007).

2. POLAZIŠTE, CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Ženska istorodna prijateljstva su bliža, prisnija, ugodnija i popraćena s manje konflikata, nego istorodna muška prijateljstva. S druge strane, u muško-ženskim prijateljstvima postoje specifični konflikti i dimenzije odnosa koji su karakteristični baš za njih. Stoga je jedan od ciljeva ovog istraživanja ispitati razlike nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija) s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa (muško-muška, žensko-ženska i muško-ženska). Također, prijateljstvo kao jedan od najbitnijih odnosa mlađe odrasle dobi, značajno pridonosi dobrobiti i prilagodbi pojedinca, stoga se htjelo provjeriti kako su različiti aspekti odražavanja prijateljstva povezani sa zadovoljstvom životom, prosperitetom te pozitivnim i negativnim iskustvima. Na kraju, s obzirom da disfunkcionalna vjerovanja u kontekstu održavanja prijateljstva nisu toliko istraživana, željelo se uvidjeti postoji li povezanost između negativnih osobnih vjerovanja i strategija održavanja najboljih prijateljstava te predviđaju li upravo ta vjerovanja pojedine aspekte prijateljskog odnosa.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

Problem 1: Ispitati razlike nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija) s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa (muško-muška, žensko-ženska i muško-ženska).

Hipoteza 1. a) Pretpostavlja se da će istorodna ženska i žensko-muška prijateljstva iskazivati veću razinu bliskosti, u odnosu na istorodna muška prijateljstva.

Hipoteza 1. b) Na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcija ne očekuje se razlika između tri tipa prijateljskih odnosa.

Hipoteza 1. c) Pretpostavlja se da će u muškim istorodnim prijateljstvima biti prisutno više antagonističkih ponašanja, nego u istorodnim ženskim i mješovitim prijateljstvima.

Problem 2. a) Ispitati povezanost između disfunkcionalnih osobnih vjerovanja i nekih aspekata održavanja prijateljskih veza.

Problem 2. b) Ispitati povezanost nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa i aspekata subjektivne dobrobiti (zadovoljstvo životom, prosperitet te pozitivna i negativna iskustva).

Hipoteza 2. a) Pretpostavlja se da će postojati negativna povezanost između disfunkcionalnih vjerovanja i pojedinih karakteristika prijateljskog odnosa (bliskost i zajedničke aktivnosti i interakcija), kao i pozitivna povezanost između disfunkcionalnih vjerovanja i iskazivanja antagonizma u prijateljskim odnosima.

Hipoteza 2. b) Pretpostavlja se da će postojati značajna pozitivna povezanost između bliskosti te zajedničkih iskustava i interakcije, s jedne strane i zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i prosperiteta, s druge strane. Također, pretpostavlja se da će postojati značajna pozitivna korelacija antagonizma s negativnim iskustvima, kao i negativna korelacija sa zadovoljstvom životom, osjećajem prosperiteta i pozitivnim iskustvima.

Problem 3: Ispitati doprinos sociodemografskih karakteristika, čestine kontakata s prijateljima, osobina ličnosti i različitih disfunkcionalnih vjerovanja u predviđanju nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa.

Hipoteza 3: Pretpostavlja se da će rod, dob, rod procjenjivanog/e prijatelja/ice, trajanje prijateljstva, čestina viđanja i komuniciranja preko telefona ili interneta, osobine ličnosti (ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost, otvorenost ka iskustvima i ekstraverzija) te različita disfunkcionalna vjerovanja (paranoidna, shizoidna, antisocijalna, granična, histrionska, opsesivno kompulzivna, izbjegavajuća, ovisna, narcisoidna i pasivno-agresivna) biti značajni prediktori različitih aspekata održavanja prijateljskih odnosa (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija).

4. METODA

4.1. Sudionici

Konačan uzorak obuhvaćao je 260 sudionika mlađe odrasle dobi ($M = 25.12$, $SD = 4.05$) od čega su 30% činili muškarci i 70% žene. Što se tiče stupnja obrazovanja, najviše njih ima završen preddiplomski (36.15%) ili diplomski studij (31.54%). Nadalje, 27.7% sudionika je zaposleno, 15.38% nezaposleno, a najveći broj je studenata (56.92%). Sudionici su uglavnom najveći dio svog djetinjstva proveli u selu ili manjem mjestu (46.92%) ili pak manjem gradu (29.23%). Malo više od polovine uzorka nije u ljubavnoj vezi, međutim, oni koji jesu, u prosjeku izvještavaju da su gotovo u potpunosti zadovoljni njome ($M = 4.45$, $SD = 0.77$). Također, 90% sudionika nikad nije sudjelovalo u psihijatrijskom ili psihoterapijskom tretmanu. Trajanje najboljih prijateljstava koja su sudionici procjenjivali variraju od sedam mjeseci do 39 godina, a prosjek je 10.98 godina ($SD = 6.42$). Što se tiče roda najboljeg/e prijatelja/ice, u ovom su istraživanju žene najčešće procjenjivale svoja ženska prijateljstva, stoga je zastupljenost istorodnih ženskih prijateljstava 64.23%, dok su najmanje procjenjivana mješovita prijateljstva (13.08%). Sudionici se s najboljim/om prijateljem/icom najčešće viđaju jednom tjedno, a čuju telefonom ili preko interneta svakodnevno. Najviše je prijateljstava sklopljeno tijekom osnovne (26.15%) i srednje škole (30.38%).

4.2. Mjerni instrumenti

Anketni upitnik je sadržavao pitanja o općim podacima sudionika koji su se odnosili na rod, dob, razinu obrazovanja, trenutni radni status, mjesto gdje je proveden najveći dio djetinjstva, status veze i zadovoljstvo vezom. Nakon toga sudionici su procjenjivali odnos s najboljim/om prijateljem/icom. U tu je svrhu procjenjivana čestina viđanja i čestina komuniciranja preko telefona ili interneta, stanuje li prijatelj/ica u istom mjestu ili različitom te mjesto/kontekst u kojem je najbolji/a prijatelj/ica upoznat. Nadalje, korištena je Skala strategija održavanja prijateljstva, Upitnik osobnih vjerovanja, Dienerove skale subjektivne dobrobiti i IPIP upitnik ličnosti.

4.2.1. Strategije održavanja prijateljstva (Huić, 2015)

Skalu održavanja prijateljstva autora Oswalda i sur. (2014) na hrvatskom uzorku revidirala je Huić (2015). Skalom se ispituju razna ponašanja kojima je cilj održavanje prijateljskog odnosa. Sudionici na skali od pet stupnjeva, gdje 1 znači „nikad“, a 5 „uvijek“, procjenjuju koliko se često ponašaju na navedene načine. Faktorska struktura na hrvatskom uzorku pokazala je da skala sadrži ukupno 32 čestice raspoređene na tri faktora koja objašnjavaju 36.22% varijance. Prvi faktor nazvan je „iskazivanje bliskosti“ i sastoji se od 13 čestica (npr. *Dajete prijatelju/ici do znanja da želite da prijateljstvo potraje*). Drugi faktor odnosi se na negativna ponašanja u prijateljskom odnosu, a nazvan je „antagonizam“ te sadržava ukupno šest čestica (npr. *Ignorirate prijatelja/icu*). Treći, i posljednji, faktor se sastoji od 13 tvrdnji, a naziva se „zajedničke aktivnosti i interakcija“ (npr. *Preporučavate zajedničke uspomene iz prošlosti; Suradujete s prijateljem/icom na poslovima ili zadacima*). Ovim istraživanjem utvrđene su negativne korelacije između antagonizma, s jedne strane, te bliskosti ($r = -0.31$) i zajedničkih aktivnosti i interakcije ($r = -0.24$), s druge strane. Također, dobivena je pozitivna povezanost između bliskosti i zajedničkih aktivnosti i interakcije ($r = 0.69$). Drugim riječima, što je veća izraženost negativnih ponašanja u prijateljskim odnosima, to je niža razina bliskosti i manja tendencija provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije, a što je viša razina bliskosti, to je i viša razina provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije. Ovim je istraživanjem dobivena visoka pouzdanost za dimenzije bliskost ($\alpha = 0.89$) i zajedničke aktivnosti i interakcija ($\alpha = 0.82$), dok se pouzdanost subskale antagonizma nije pokazala zadovoljavajućom te je iznosila svega $\alpha = 0.60$.

4.2.2. Upitnik osobnih vjerovanja (Lonza, 2018)

Skraćena verzija Upitnika disfunkcionalnih vjerovanja (eng. *Personality Belief Questionnaire – short form; PBQ-SF*) (Butler, Beck i Cohen, 2007) revidirana je na hrvatskom uzorku od autorice Anamarije Lonza (2018). Disfunkcionalna se vjerovanja nalaze u podlozi različitih poremećaja ličnosti koji su zahvaćeni ovim upitnikom: (1) izbjegavajući (npr. *Trebao/la bih izbjegavati neugodne situacije pod svaku cijenu*), (2) ovisni (npr. *Biti napušten/na bila bi najgora stvar na svijetu*), (3) opsesivno kompulzivni (npr. *Ne podnosim greške, nedostatke i mane*), (4) agresivni (npr. *Pravila su proizvoljna i guše me*), (5) antisocijalni (npr. *Trebam napraviti sve s čim se mogu izvući*), (6) narcisoidni (npr. *Drugi ljudi bi trebali zadovoljavati moje potrebe*), (7) histrionski (npr. *Trebao/la bih biti u centru pažnje*), (8) shizoidni (npr. *Više volim raditi stvari sam/a, nego s drugima*), (9) paranoidni

(npr. *Drugi ljudi imaju skrivene motive*) i (10) granični poremećaj ličnosti (npr. *Ne mogu se nositi s problemima kao drugi ljudi*). Na subskali disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi graničnog poremećaja ličnosti kombiniraju se vjerovanja, odnosno čestice koje su u podlozi drugih poremećaja ličnosti, a za koje se pokazalo da najbolje diskriminiraju pacijente s tom dijagnozom (Butler, Brown, Beck i Grisham, 2002). Također, u kraćoj verziji upitnika zadržane su dvije čestice iz dulje verzije kao posebne mjere vjerovanja u podlozi graničnog poremećaja ličnosti. Stoga se skala ukupno sastoji od 65 čestica gdje je svaki poremećaj ličnosti zastupljen s po sedam čestica. Bitno je napomenuti da se upitnik može primijeniti i na nekliničkom uzorku. Skala na kojoj se daju odgovori ima pet stupnjeva gdje 0 znači „uopće ne vjerujem u to“, a 4 „u potpunosti vjerujem u to“, pa se rezultat kreće u teorijskom rasponu od 0 do 27. Ovim je istraživanjem dobivena zadovoljavajuća pouzdanost za sva disfunkcionalna vjerovanja gdje Cronbach α iznosi više od 0.70 za svako.

4.2.3. Dienerove skale subjektivne dobrobiti: Skala zadovoljstva životom, Skala prosperiteta i Skala pozitivnih i negativnih iskustava (Komšo i Burić, 2016)

Dienerove skale subjektivne dobrobiti koje uključuju Skalu zadovoljstva životom, Skalu prosperiteta i Skalu pozitivnih i negativnih iskustava na hrvatskom su uzorku adaptirale Komšo i Burić (2016). Skala zadovoljstva životom sadrži ukupno pet čestica koje mjere globalne kognitivne procjene zadovoljstva vlastitim životom (npr. *Moj život je vrlo blizu onome što smatram idealnim*). Sudionici na skali od sedam stupnjeva, gdje 1 znači „uopće se ne slažem“, a 7 „u potpunosti se slažem“, trebaju izraziti slaganje s navedenim tvrdnjama. Konačni se rezultat stvara zbrajanjem procjena odgovora na svih pet tvrdnji pri čemu viši rezultat znači i veće zadovoljstvo životom. Nadalje, Skala pozitivnih i negativnih iskustava sastoji se od 12 čestica od čega šest tvrdnji pripada subskali pozitivnih, a šest subskali negativnih osjećaja. Obje subskale sadrže tri općenite (npr. pozitivno, negativno) i tri specifične (npr. radosno, tužno) čestice. Od sudionika se traži da na skali od pet stupnjeva procjeni svoja iskustva u protekla četiri tjedna, gdje 1 znači „vrlo rijetko ili nikad“, a 5 „vrlo često ili uvijek“. Rezultat se formira posebno za negativna i posebno za pozitivna iskustva iz čega proizlazi da može varirati od 6 do 30. Na kraju, Skala prosperiteta sadrži osam tvrdnji kojima se opisuju važni aspekti ljudskog funkcioniranja kao što su pozitivni međuljudski odnosi, osjećaj kompetentnosti ili posjedovanje značenja i smisla života. Primjer čestice je *Vodim smislen i svrhovit život*. Skala na kojoj sudionici procjenjuju svoje slaganje s navedenim tvrdnjama sastoji se od sedam stupnjeva gdje 1 znači „uopće se ne slažem“, a 7

„u potpunosti se slažem“. Rezultat se formira zbrajanjem svih procjena stoga može varirati od 8 do 56, a viši rezultat ukazuje na veću percipiranu uspješnost u važnim područjima funkcioniranja. Ovim je istraživanjem dobivena zadovoljavajuća pouzdanost na svim subskalama, odnosno Cronbach α iznosi više od 0.80.

4.2.4. IPIP upitnik ličnosti (Goldberg, 1999)

Goldbergov upitnik ličnosti temelji se na petfaktorskoj strukturi ličnosti koja obuhvaća ekstraverziju, emocionalnu stabilnost, savjesnost, ugodnost i otvorenost ka iskustvima. Postoje dvije verzije tog upitnika gdje se dulja verzija sastoji od sto čestica, a kraća od pedeset. U ovom se istraživanju koristila kraća verzija prema kojoj se svaka osobina ličnosti ispituje s deset tvrdnji: ekstraverzija (npr. *Ja sam središte zabave*), emocionalna stabilnost (npr. *Rijetko se osjećam utučeno*), savjesnost (npr. *Obraćam pozornost na detalje*), ugodnost (npr. *Suosjećam s tuđim osjećajima*) i otvorenost ka iskustvima (npr. *Brzo shvaćam stvari*). Neke tvrdnje su pozitivnog smjera, dok su druge negativnog zbog čega ih je potrebno dekodirati. Zadatak sudionika je da za svaku tvrdnju procjeni koliko se ona odnosi, odnosno ne odnosi na njega na skali od pet stupnjeva gdje 1 znači „u potpunosti netočno“, a 5 „u potpunosti točno“. Ovim su istraživanjem sve subskale pokazale poduzdanost gdje je Cronbach α iznosio više od 0.80, osim na dimenziji otvorenost ka iskustvu gdje je $\alpha = 0.76$.

4.3. Postupak

Anketni upitnik izrađen je u aplikaciji Google Docs te je dalje dijeljen putem društvenih mreža kako bi se omogućilo prikupljanje podataka. Podaci su se prikupljali u vremenskom rasponu od 21. svibnja do 25. kolovoza 2020. godine. Na samom početku upitnika sudionicima je objašnjena svrha istraživanja te im je naglašeno da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno kao i da mogu odustati u bilo kojem trenutku ukoliko osjećaju nelagodu. Unutar upitnika, na početku svakog dijela, dana je zasebna uputa kako bi se izbjegle pogreške u odgovaranju. Procijenjeno vrijeme ispunjavanja upitnika je 15 minuta. Na kraju je ostavljena mogućnost da sudionici daju svoju mail adresu kako bi ih se obavijestilo o rezultatima istraživanja.

5. REZULTATI

Prije početka same obrade rezultata provjerene su distribucije rezultata na primijenjenim skalama kako bi se opravdalo korištenje parametrijskih statističkih postupaka. U tu je svrhu korišten Kolmogorov-Smirnovljev test normalnosti distribucije kao i indeksi asimetričnosti i spljoštenosti čiji su rezultati prikazani u Tablici 1. Kolmogorov-Smirnovljev testom dobiveno je da se rezultati na Skali strategija održavanja prijateljskih odnosa, odnosno na njenim subskalama bliskosti i antagonizma ne distribuiraju normalno. Također, takav je obrazac dobiven i za subskale disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi ovih poremećaja ličnosti – ovisnog, antisocijalnog, narcisoidnog i graničnog. Nadalje, sve četiri Dienerove skale subjektivne dobrobiti ne pokazuju tendenciju normalnog distribuiranja rezultata. Ujedno na subskalama ugodnosti i otvorenosti ka iskustvima kao dijela IPIP upitnika ličnosti rezultati se ne distribuiraju normalno. Iako se Kolmogorov-Smirnovljev testom pokazalo da se rezultati na određenim dimenzijama ne distribuiraju normalno, valjalo je uzeti u obzir i blaži kriterij kojeg navodi Kline (2005) prema kojemu indeksi spljoštenosti manji od +/- 10 i indeksi asimetričnosti manji od +/- 3 nisu toliko veliki da bi opravdali korištenje neparametrijskih statističkih postupaka. Iz Tablice 1 je vidljivo da su prema tom kriteriju sve subskale normalno distribuirane te je stoga opravdano koristiti parametrijske statističke postupke kao odgovor na probleme ovog istraživanja.

Tablica 1. Prikaz rezultata Kolmogorov-Smirnovljevog testa te indeksa asimetričnosti i spljoštenosti za Skalu strategija održavanja prijateljstva, Upitnik osobnih vjerovanja, Dienerove skale subjektivne dobrobiti i IPIP upitnik ličnosti (N=260).

		Kolmogorov-Smirnovljev test	Indeks asimetričnosti	Indeks spljoštenosti
Strategije održavanja prijateljstva	Bliskost	0.14**	-1.16	1.30
	Antagonizam	0.15**	1.12	2.25
	Zajedničke aktivnosti i interakcija	0.05	-0.27	-0.47
Osobna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Izbjegavajući	0.07	0.31	-0.20
	Ovisni	0.11**	0.77	0.30
	Opsesivno kompulzivni	0.06	0.10	-0.38
	Pasivno-agresivni	0.06	0.12	-0.01
	Antisocijalni	0.09*	0.84	0.97
	Narcisoidni	0.11**	0.85	0.77
	Histrionski	0.06	0.34	-0.29
	Shizoidni	0.06	-0.04	-0.52
	Paranoidni	0.07	0.24	-0.71
	Granični	0.10**	0.74	0.01
Dienerove skale subjektivne dobrobiti	Zadovoljstvo životom	0.09*	-0.49	-0.29
	Pozitivna iskustva	0.14**	-0.74	0.63
	Negativna iskustva	0.10**	0.66	0.33
	Prosperitet	0.13**	-0.90	0.76
IPIP upitnik ličnosti	Ekstraverzija	0.06	-0.24	-0.58
	Ugodnost	0.10**	-1.02	1.33
	Savjesnost	0.06	-0.31	-0.47
	Emocionalna stabilnost	0.06	-0.34	-0.54
	Otvorenost ka iskustvima	0.11**	-0.37	-0.13

Legenda: *p<.05, **p<.01

U nastavku su izneseni deskriptivni parametri za Skalu strategija održavanja prijateljstva, Upitnik osobnih vjerovanja, Dienerove skale subjektivne dobrobiti i IPIP upitnik ličnosti, a rezultati su prikazani u Tablici 2.

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih parametara za Skalu strategija održavanja prijateljstva, Upitnik osobnih vjerovanja, Dienerove skale subjektivne dobrobiti i IPIP upitnik ličnosti ($N=260$).

		<i>M</i>	<i>C</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Strategije održavanja prijateljstva	Bliskost	4.43	4.54	0.52	2.31	5
	Antagonizam	1.56	1.50	0.40	1	3.50
	Zajedničke aktivnosti i interakcija	3.97	4	0.58	2.46	5
Osobna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Izbjegavajući	10.02	10	4.89	0	23
	Ovisni	8.02	7	5.49	0	28
	Opsesivno kompulzivni	11.88	12	5.69	0	27
	Pasivno-agresivni	11.41	11	4.60	0	26
	Antisocijalni	7.80	7	4.82	0	27
	Narcisoidni	6.70	6	4.60	0	24
	Histrionski	8.61	8	5.01	0	25
	Shizoidni	14.49	14	5.44	0	27
	Paranoidni	10.42	10	6.55	0	27
Granični	7.18	7	5.42	0	24	
Dienerove skale subjektivne dobrobiti	Zadovoljstvo životom	22.95	24	6.70	5	35
	Pozitivna iskustva	22.28	23	4.58	8	30
	Negativna iskustva	15.76	15	4.61	6	30
	Prosperitet	43.49	45	8.12	14	56
IPIP upitnik ličnosti	Ekstraverzija	3.11	3.20	0.79	1.10	4.90
	Ugodnost	4.14	4.20	0.60	1.50	5
	Savjesnost	3.61	3.60	0.72	1.60	5
	Emocionalna stabilnost	3.07	3.10	0.84	1	4.70
	Otvorenost ka iskustvima	3.80	3.90	0.58	2	5

Iz navedene je tablice vidljivo da sudionici postižu visoke rezultate u procjeni bliskosti najboljeg prijateljskog odnosa kao i procjeni zajedničkih aktivnosti i interakcije, dok su procjene negativnih ponašanja, odnosno antagonizma relativno niske. Nadalje, sudionici u prosjeku postižu niske rezultate na Upitniku osobnih vjerovanja, no upečatljivo je da jedino na vjerovanjima koja su povezana sa shizoidnim poremećajem ličnosti, sudionici imaju prosječno više rezultate. Zatim, na IPIP upitniku ličnosti koji mjeri faktore Velikih-5, sudionici u prosjeku postižu više rezultate na crti ugodnosti, dok prosječno najniže rezultate postižu na emocionalnoj stabilnosti. Na kraju, sudionici izvještavaju o relativno visokom zadovoljstvu životom, pozitivnim iskustvima i prosperitetu, dok su niži rezultati vidljivi u doživljavanju negativnih životnih iskustava.

Prvim se problemom htjelo ispitati postoji li razlika u određenim aspektima održavanja prijateljskih odnosa (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija) s obzirom na vrstu procjenjivane prijateljske veze (muško-muška, žensko-ženska, muško-ženska). Kao preduvjet računanja jednosmjerne analize varijance, čijim bi se rezultatom odgovorilo na postavljeni problem, valjalo je provjeriti homogenost varijance u spomenutim aspektima prijateljstva s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa. Tako je proveden Levenov test homogenosti varijance čiji su rezultati prikazani u Tablici 3. Dobiveno je da se varijance između istorodnih muških i ženskih te mješovitih prijateljstava razlikuju jedino na dimenziji bliskosti, stoga je za tu dimenziju bio korišten Kruskal-Wallisov test.

Tablica 3. Prikaz rezultata Levenovog testa homogenosti varijance u bliskosti, antagonizmu te zajedničkim aktivnostima i interakciji s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($N=260$).

	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Bliskost	11.39		0.01
Antagonizam	1.86	2,257	0.16
Zajedničke aktivnosti i interakcija	1.92		0.15

Jednosmjernom analizom varijance te dodatnom provjerom post-hoc Bonferroniovim testom čiji su rezultati prikazani u Tablici 4 i 5, dobivena je razlika između žensko-ženskih i muško-ženskih prijateljstava na dimenziji antagonizma pri čemu je viša razina negativnih ponašanja pronađena kod mješovitih prijateljstava. Nadalje, na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcije utvrđena je razlika između istorodnih muških i ženskih prijateljstava pri čemu žene u prosjeku postižu više rezultate. S obzirom na navedene razlike, u Prilogu 3 nalazi se tablica osnovnih deskriptivnih parametara navedenih dimenzija s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa. Ostali se efekti nisu pokazali značajni.

Tablica 4. Prikaz rezultata jednosmjernih analiza varijanci u svrhu ispitivanja razlika u antagonizmu i zajedničkim aktivnostima i interakciji s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($N=260$).

	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Antagonizam	3.82	2	0.02
Zajedničke aktivnosti i interakcija	8.33	2	0.01

Tablica 5. Prikaz rezultata post-hoc Bonferroni-ove analize za dodatnu provjeru rezultata jednosmjerne analize varijance na dimenzijama antagonizma i zajedničkih aktivnosti i interakcije s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($N=260$).

Dimenzije prijateljstva	Antagonizam		Zajedničke aktivnosti i interakcija	
	Muško-muška	Žensko-ženska	Muško-muška	Žensko-ženska
Muško-muška	-	-	-	-
Žensko-ženska	0.34	-	0.01	-
Muško-ženska	0.81	0.03	1	0.11

Kako bi se ispitala razlika između triju vrsta prijateljskih odnosa na dimenziji bliskosti, kao što je već rečeno, korišten je Kruskal-Wallisov test čiji su rezultati prikazani u Tablici 6. Također, multiplom komparacijom p -vrijednosti (tablica 7) dobiveno je da se muško-muška prijateljstva razlikuju od istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava u iskazivanju bliskosti pri čemu je utvrđena manja razina bliskosti u muško-muškim prijateljstvima.

Tablica 6. Prikaz rezultata Kruskal-Wallisova testa u svrhu ispitivanja razlike u bliskosti s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($H=37.19$, $df=2,260$, $p=0.01$).

Vrsta prijateljskog odnosa	N	Aritmetička sredina ranka
Muško-muško	59	80.52
Žensko-žensko	167	149.49
Muško-žensko	34	123.99

Tablica 7. Prikaz rezultata multiple komparacije p -vrijednosti Kruskal-Wallisova testa na dimenziji bliskosti s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($N=260$).

Vrsta prijateljstva	Muško-muška	Žensko-ženska
Muško-muška	-	-
Žensko-ženska	0.01	-
Muško-ženska	0.02	0.21

Drugi problem bio je ispitati povezanost između nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa, s jedne strane, te disfunkcionalnih osobnih vjerovanja i aspekata subjektivne dobrobiti, s druge strane. U tu su svrhu provedene korelacijske analize.

Tablica 8. Prikaz Pearsonovih koeficijenata korelacije između aspekata održavanja prijateljskih odnosa – bliskosti, antagonizma i zajedničkih aktivnosti i interakcije – te sociodemografskih karakteristika, dodatnih karakteristika prijateljstva, aspekata subjektivne dobrobiti, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti ($N=260$).

		Bliskost	Antagonizam	Zajedničke aktivnosti i interakcija
Rod		0.43*	-0.17*	0.24*
Dob		-0.05	0.01	-0.11
Rod procenjivanog/e prijatelja/ice		0.35*	-0.05	0.21*
Trajanje prijateljstva		0.06	-0.08	0.05
Čestina viđanja		0.13*	0.06	0.34*
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.20*	-0.02	0.21*
Subjektivna dobrobit	Zadovoljstvo životom	0.26*	-0.22*	0.23*
	Pozitivna iskustva	0.18*	-0.14*	0.20*
	Negativna iskustva	0.08	0.16*	-0.05
	Prosperitet	0.34*	-0.29*	0.29*
Osobine ličnosti	Ekstraverzija	0.06	-0.14*	0.15*
	Ugodnost	0.38*	-0.32*	0.25*
	Savjesnost	0.22*	-0.27*	0.20*
	Emocionalna stabilnost	-0.03	-0.24*	0.07
	Otvorenost ka iskustvima	0.04	-0.13*	0.05
Disfunkcionalna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Izbjegavajući	0.04	0.15*	0.01
	Ovisni	0.05	0.17*	-0.03
	Opsesivno kompulzivni	0.02	0.07	0.02
	Pasivno-agresivni	-0.10	0.22*	-0.07
	Antisocijalni	-0.10	0.22*	-0.08
	Narcisoidni	-0.06	0.18*	-0.08
	Histrionski	-0.11	0.20*	-0.12
	Shizoidni	-0.04	0.19*	-0.08
	Paranoidni	-0.12*	0.24*	-0.13*
Granični	-0.04	0.26*	-0.09	

Legenda: * $p < .05$

Iz Tablice 8 je vidljivo da postoji značajna pozitivna povezanost između svih disfunkcionalnih vjerovanja koja su u podlozi poremećaja ličnosti (izuzev opsesivno kompulzivnog) i antagonizma. Odnosno, što su više izražena nefunkcionalna osobna vjerovanja u podlozi navedenih poremećaja, to je prisutno više negativnih ponašanja u

samom prijateljskom odnosu. Također, osobna vjerovanja u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti pokazuju, uz pozitivnu povezanost s antagonizmom, i negativne povezanosti s bliskosti i zajedničkim aktivnostima i interakcijom. Drugim riječima, što su izraženija osobna vjerovanja u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti, to se smanjuje bliskost u najboljim prijateljstvima te postoji manja tendencija provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije.

Subjektivnu dobrobit predstavljaju tri dimenzije, zadovoljstvo životom, pozitivna i negativna iskustva te prosperitet. S obzirom da je drugi problem bio ispitati i povezanost između tih triju aspekata subjektivne dobrobiti i strategija održavanja prijateljskih odnosa, provedene su korelacijske analize. Navedeni rezultati prikazani su u Tablici 8. Dobiveno je da postoji značajna pozitivna povezanost zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i prosperiteta, s jedne strane, i bliskosti te zajedničkih aktivnosti i interakcije, s druge strane. Što znači da je viša razina bliskosti i provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije, to je i viša razina zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i osjećaja prosperiteta. Također, utvrđena je negativna povezanost antagonizma sa svim aspektima subjektivne dobrobiti, osim negativnih iskustava gdje je utvrđena značajna pozitivna korelacija. Drugim riječima, što je u prijateljskim odnosima prisutno više negativnih ponašanja, to je i viša razina negativnih iskustava. Nadalje, što su takva negativna ponašanja manje izražena u prijateljskom odnosu, to je zadovoljstvo životom i osjećaj prosperiteta veći te postoji više pozitivnih iskustava.

Kako bi se uspješno odgovorilo na treći problem ovog istraživanja, odnosno da bi se ispitao doprinos sociodemografskih karakteristika, roda procjenjivanog/e prijatelja/ice, trajanja prijateljstva, čestine viđanja i komuniciranja preko telefona ili interneta s prijateljima, osobina ličnosti i različitih disfunkcionalnih vjerovanja u predviđanju nekih aspekata održavanja prijateljskih odnosa, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Povezanost sociodemografskih karakteristika, karakteristika prijateljstva i osobina ličnosti s aspektima održavanja prijateljskih odnosa prikazana je u Tablici 8. Vidljivo je da je rod sudionika kao i rod procjenjivanog/e prijatelja/ice povezan s bliskosti i zajedničkim aktivnostima i interakcijom na način da žene iskazuju više bliskosti i u češćoj su interakciji sa svojim prijateljima/icama. Nadalje, rod sudionika negativno je povezan s antagonizmom, odnosno muškarci iskazuju veću razinu antagonizma u prijateljskim odnosima. Takav obrazac nije utvrđen za rod najboljeg/e prijatelja/ice. Na kraju, čestina viđanja i čestina komuniciranja preko telefona ili interneta pokazale su pozitivnu povezanost s bliskosti i

zajedničkim aktivnostima i interakcijom. Iz toga proizlazi da je veća razina bliskosti i češća interakcija povezana s češćim viđanjima i češćom komunikacijom preko telefona ili interneta.

Osobine ličnosti Velikih-5 pokazale su negativnu povezanost s antagonizmom, odnosno niža razina ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti ka iskustvima povezana je s većim iskazivanjem negativnih ponašanja u samom prijateljskom odnosu. Nadalje, utvrdilo se da je viša razina ugodnosti i savjesnosti povezana s višom razinom bliskosti. Uz to, viša razina ekstraverzije povezana je s češćim provođenjem zajedničkih aktivnosti i interakcijom. Iako je navedeno da će se ispitivati doprinos svih negativnih vjerovanja, iz Tablice 8 je vidljivo da su bliskost i zajedničke aktivnosti i interakcija značajno negativno povezani samo s paranoidnim vjerovanjima, dok je antagonizam pozitivno povezan sa svim vjerovanjima, osim opsesivno kompulzivnim. Stoga su varijable koje nisu pokazale značajnu povezanost s navedenim dimenzijama prijateljskog odnosa bile isključene iz daljnjih analiza.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize sociodemografskih karakteristika, osnovnih odrednica prijateljstva, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja kao prediktora bliskosti u prijateljskim odnosima prikazani su u Tablici 9. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uvedene su varijable roda, roda procjenjivanog/e prijatelja/ice te čestina viđanja i komuniciranja preko telefona ili interneta. Kao značajni prediktori istaknule su se sve navedene varijable, osim roda procjenjivanog/e prijatelja/ice, te kao takav, ovaj skup varijabli objašnjava 23% varijance ($R^2 = 0.23$). U drugom koraku uvedene su osobine ličnosti koje su prethodno pokazale povezanost s bliskosti, a to su ugodnost i savjesnost. Njihovim uvođenjem, čestina komuniciranja preko telefona ili interneta izgubila je na važnosti, dok su se one pokazale značajnim prediktorima. Tada model objašnjava dodatnih 6% varijance ($R^2 = 0.29$). U trećem koraku je uvedeno paranoidno vjerovanje, no ono se nije pokazalo kao značajan prediktor u predviđanju bliskosti u prijateljskim odnosima. Na kraju, može se zaključiti da su rod ($\beta = 0.33$), čestina viđanja ($\beta = 0.12$) te ugodnost ($\beta = 0.21$) i savjesnost ($\beta = 0.14$) značajni prediktori bliskosti, a takav skup prediktora objašnjava ukupno 29% varijance ($R^2 = 0.29$). Drugim riječima, žene, češća viđanja te viša razina ugodnosti i savjesnosti predviđaju veću bliskost u prijateljstvu.

Tablica 9. Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize osnovnih odrednica prijateljstva, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti kao prediktora bliskosti u prijateljskim odnosima ($N=260$).

		B	t	Sažetak modela
Korak 1				
Rod		0.38	5.07**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.07	1.03	Korigirani $R^2 = 0.23$
Čestina viđanja		0.13	2.26*	$F(4,255) = 19.87**$
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.14	2.47**	
Korak 2				
Rod		0.33	4.45**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.06	0.87	Korigirani $R^2 = 0.29$
Čestina viđanja		0.12	2.20*	$F(6,253) = 19.06**$
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.09	1.73	$\Delta R^2 = 0.06$
Osobine ličnosti	Ugodnost	0.22	3.82**	
	Savjesnost	0.14	2.58**	
Korak 3				
Rod		0.33	4.45**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.06	0.84	
Čestina viđanja		0.12	2.15*	Korigirani $R^2 = 0.29$
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.10	1.75	$F(7,252) = 16.30**$
Osobine ličnosti	Ugodnost	0.21	3.48**	$\Delta R^2 = 0$
	Savjesnost	0.14	2.59**	
Disfunkcionalna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Paranoidni	-0.02	-0.35	

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$

Rezultati hijerarhijske regresijske analize roda, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja kao prediktora antagonizma prikazani su u Tablici 10. U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uvedena je samo varijabla roda, jer je ona prvotno bila povezana s negativnošću u prijateljskim odnosima. Rod se pokazao kao značajan prediktor, odnosno objašnjava 3% varijance ($R^2 = 0.03$). U drugom koraku uvedene su sve osobine ličnosti od kojih su se značajnim prediktorima pokazale ugodnost, savjesnost i emocionalna stabilnost. Tako te osobine ličnosti, uz rod, objašnjavaju 19% varijance ($R^2 = 0.19$). Na kraju su u analizu uvedena disfunkcionalna vjerovanja, izuzev opsesivno kompulzivnog, no ni jedno se od njih nije pokazalo značajnim prediktorom. Zanimljivo je da, uvođenjem ovih vjerovanja, ugodnost više nije značajan prediktor, dok otvorenost ka iskustvima to postaje. Odnosno, na kraju, značajni prediktori antagonizma u prijateljskim odnosima su rod ($\beta = -$

0.15), savjesnost ($\beta = -0.24$), emocionalna stabilnost ($\beta = -0.2$) i otvorenost ka iskustvima objašnjavajući ($\beta = -0.15$) 20% varijance ($R^2 = 0.2$). Drugim riječima, muškarci te niža razina savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti ka iskustvima predviđaju antagonizam u prijateljskim odnosima.

Tablica 10. Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize roda, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti kao prediktora antagonizma u prijateljskim odnosima (N=260).

		β	t	Sažetak modela
Korak 1				
Rod		-0.17	-2.79**	Korigirani $R^2 = 0.03$ $F(1,258) = 7.76**$
Korak 2				
Rod		-0.15	-2.51**	Korigirani $R^2 = 0.19$ $F(6,253) = 11.16**$ $\Delta R^2 = 0.16$
Osobine ličnosti	Ekstraverzija	-0.01	-0.13	
	Ugodnost	-0.19	-2.98**	
	Savjesnost	-0.21	-3.56**	
	Emocionalna stabilnost	-0.23	-3.65**	
	Otvorenost ka iskustvima	-0.09	-1.55	
Korak 3				
Rod		-0.15	-2.41*	Korigirani $R^2 = 0.20$ $F(15,244) = 5.27**$ $\Delta R^2 = 0.01$
Osobine ličnosti	Ekstraverzija	-0.02	-0.33	
	Ugodnost	-0.11	-1.55	
	Savjesnost	-0.24	-3.70**	
	Emocionalna stabilnost	-0.20	-2.55**	
	Otvorenost ka iskustvima	-0.15	-2.34*	
Disfunkcionalna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Izbjegavajući	-0.16	-1.81	
	Ovisni	-0.09	-0.73	
	Agresivni	-0.06	-0.73	
	Antisocijalni	-0.01	-0.01	
	Narcisoidni	0.02	0.25	
	Histrionski	0.11	1.27	
	Shizoidni	0.14	1.59	
	Paranoidni	0.07	0.72	
	Granični	0.13	0.88	

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$

Posljednja regresijska analiza napravljena je za varijablu zajedničkih aktivnosti i interakcije čiji su rezultati prikazani u Tablici 11. Najprije su uvedene varijable roda, roda procjenjivanog/e prijatelja/ice te čestina viđanja i komuniciranja preko telefona ili interneta. Kao značajni prediktori istaknule su se sve navedene varijable, osim roda procjenjivanog/e prijatelja/ice, te kao takav, ovaj skup varijabli objašnjava 19% varijance ($R^2 = 0.19$). U

drugom koraku uvedene su osobine ličnosti ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti. Tada su se kao značajni prediktori istaknuli rod, čestina viđanja te ugodnost i savjesnost, a model je objašnjavao 23% varijance ($R^2 = 0.23$). U posljednjem je koraku uvedeno paranoidno vjerovanje, no ono se nije pokazalo kao značajan prediktor u predviđanju zajedničkih aktivnosti i interakcija u prijateljskim odnosima. Ipak, u ovom je koraku ugodnost izgubila na važnosti. Na kraju model objašnjava 23% ($R^2 = 0.23$) varijance sa značajnim prediktorima roda ($\beta = 0.21$), čestine viđanja ($\beta = 0.31$) i savjesnosti ($\beta = 0.14$). Odnosno, žene, češća viđanja te viša razina savjesnosti predviđaju češće interakcije u prijateljskim odnosima.

Tablica 11. Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize nekih aspekata prijateljstva, osobina ličnosti i disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti kao prediktora zajedničkih aktivnosti i interakcija u prijateljskim odnosima ($N=260$).

		β	t	Sažetak modela
Korak 1				
Rod		0.24	3.06**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.04	0.47	Korigirani $R^2 = 0.19$
Čestina viđanja		0.33	5.70**	$F(4,255) = 15.96**$
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.11	1.97*	
Korak 2				
Rod		0.21	2.70**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.02	0.24	
Čestina viđanja		0.32	5.56**	Korigirani $R^2 = 0.23$
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.08	1.37	$F(7,252) = 11.97**$ $\Delta R^2 = 0.04$
Osobine ličnosti	Ekstraverzija	0.09	1.65	
	Ugodnost	0.12	2.04*	
	Savjesnost	0.13	2.36*	
Korak 3				
Rod		0.21	2.70**	
Rod procjenjivanog/e prijatelja/ice		0.01	0.19	
Čestina viđanja		0.31	5.45**	
Čestina komuniciranja preko telefona ili interneta		0.08	1.43	Korigirani $R^2 = 0.23$
Osobine ličnosti	Ekstraverzija	0.08	1.45	$F(8,251) = 10.51**$
	Ugodnost	0.11	1.74	$\Delta R^2 = 0$
	Savjesnost	0.14	2.44*	
Disfunkcionalna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti	Paranoidni	-0.04	-0.70	

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$

6. RASPRAVA

Prijateljstvo predstavlja jedno od najvažnijih odnosa tijekom cijelog života, a obogaćeno je intimnošću, prisnošću, samootkrivanjem i provođenjem zajedničkih aktivnosti. U prijateljskim se vezama rijetko nalaze istaknuta antagonistička ponašanja, a ako su prisutna u netolerantnoj mjeri, vjerojatno je da će se odnos prekinuti. Prisan prijateljski odnos, bilo s osobom istog, ili suprotnog roda, pridonosi životnoj sreći i zadovoljstvu. Također, postoje određene značajke prijateljskih odnosa kao i osobina pojedinaca uključenih u odnos koje mogu pridonositi inicijaciji ili održavanju prijateljstva. U ovom su istraživanju bili uključeni samo neki od mnogih mogućih faktora koji pridonose održavanju odnosa kao takvog, uz poseban naglasak na disfunkcionalna vjerovanja koja se nalaze u podlozi različitih poremećaja ličnosti. Istraživanja koja se bave doprinosom osobnih disfunkcionalnih vjerovanja međuljudskim odnosima relativno su rijetka, stoga upravo postoji potreba ispitivanja ovih doprinosa i na nekliničkom uzorku kod kojeg pojedina vjerovanja mogu biti više ili manje izražena.

6.1. Dimenzije prijateljstva kao pokazatelji različitosti istorodnih i mješovitih dijada

Prvim su se problemom htjele ispitati razlike u bliskosti, antagonizmu te zajedničkim aktivnostima i interakciji između tri vrste prijateljskih odnosa. Pretpostavljalo se da će istorodna ženska i mješovita prijateljstva imati veću tendenciju iskazivanja bliskosti, nego istorodna muška prijateljstva. Također, pretpostavljalo se da na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcije neće postojati razlika između tri tipa prijateljskih odnosa jer je ta dimenzija kombinacija čestica koje se tiču zajedničkih aktivnosti, u kojima češće sudjeluju i potiču ih muškarci, i interakcija, kojima se više služe žene. Također, pretpostavljalo se da će istorodna muška prijateljstva imati veću tendenciju iskazivanja antagonizma, nego ženska istorodna i mješovita prijateljstva. Što se tiče bliskosti, dobivena je razlika između istorodnih muških, s jedne strane, i istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava, s druge, pri čemu je utvrđeno da je kod muško-muških prijateljstava prisutna niža razina bliskosti. Na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcije dobila se razlika između istorodnih ženskih i muških prijateljstava pri čemu je utvrđeno da su istorodna ženska prijateljstva obilježena češćim provođenjem zajedničkih aktivnosti i interakcije. Nadalje, na dimenziji antagonizma

dobivena je razlika između istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava, gdje se pokazalo da je za mješovite dijade karakteristična viša razina antagonizma.

6.1.1. Bliskost

U ovom se istraživanju pokazalo da postoji razlika u iskazivanju bliskosti u prijateljskim odnosima između istorodnih muških, s jedne strane, te istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava, s druge, pri čemu je utvrđena manja razina bliskosti u muško-muškim prijateljstvima. Takvi se nalazi konzistentno provlače i u drugim istraživanjima ovog područja. Za početak, zajedništvo predstavlja tradicionalnu dimenziju prijateljstva, a uključuje emocionalnu dostupnost i međusobno samootkrivanje (Wright, 1988). Intimnost, emocionalno otkrivanje i empatijsko razumijevanje konceptualno su povezani u istraživanjima prijateljskih odnosa (Hussong, 2000; Laurenceau, Rivera, Schaffer i Pietromonaco, 2004.). Tako je, primjerice, u Reisovoj (1998, prema Hall, 2011) metaanalizi rodni razlika u prijateljskim vezama dobiveno da žene općenito očekuju više intimnosti, nego muškarci. Također, žene generalno u svojim prijateljstvima više koriste strategiju iskazivanja bliskosti kako bi održale odnos (Oswald i sur., 2004), a budući da su emocionalno ekspresivnije od muškaraca (Lippa, 2005), nije iznenađujuće da izvještavaju o većoj razini prisnosti u prijateljskim odnosima. Studije koje su provedene s odraslima različitih dobnih skupina pokazale su da su ženska prijateljstva emotivno bogatija (Hall, 2011; Williams, 1959), da žene imaju prisnije prijatelje u odnosu na muškarce (Powers i Bultena 1976) i da je vjerojatnije da će imati osobu kojoj se mogu u potpunosti povjeriti (Booth, 1972; Felmlee, Sweet i Sinclair, 2012). Iz svega proizlazi da su ženska najbliža prijateljstva jača, trajnija i manje ih je teško održavati te su nadasve korisnija u terminima samopotvrđivanja, vrijednosti ego podrške i sigurnosti. Žene svoju ljubav i bliskost prema prijateljicama iskazuju na vrlo ekspresivan način u obliku fizičkog grljenja ili pričanja o osjećajima, dok s druge strane, muškarci imaju poteškoća s emocionalnom intimnošću i nisu u tolikoj mjeri sposobni izražavati svoje osjećaje (Hall, 2011). Također, terapijsko djelovanje prijateljstva koje se očituje kroz razgovor i podršku karakteristično je za istorodna ženska prijateljstva (Elkins i Peterson, 1993), dok se muškarci vjerojatno neće povjeriti svojem muškom prijatelju ili otvoreno pokazivati privrženost i razgovarati o privatnim problemima.

Ženska istorodna prijateljstva počivaju na potvrđivanju osobnih identiteta te povećanom samootkrivanju i samosvijesti (Daly, 1978, prema Anderson i sur., 2001) te se sastoje od dijeljenja dubokih osjećaja i međusobnog povjerenja (Lowenthal i sur., 1976, prema Anderson i sur., 2001). Također, utvrđeno je da i muškarci i žene prije otkrivaju informacije o sebi ženama (Dindia, 2001), stoga ne čudi da u ovom istraživanju nije bila dobivena razlika između istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava. Analiza konverzijskog sadržaja bliskih istorodnih odraslih prijatelja, u istraživanju Andersona i sur. (2001), otkriva da žene češće i dublje razmjenjuju informacije o svojim sumnjama i strahovima, osobnim i obiteljskim problemima te intimnim odnosima, dok se većina muškaraca šali na račun tih tema i rijetko zalaze dublje u njih. To sugerira da muškarci mogu vidjeti bliskog prijatelja kao nekoga kome mogu povjeriti osobna pitanja, ali pritisci rodne uloge ograničavaju učestalost i dubinu koje mogu izraziti drugim muškarcima. Čini se da su muškarci otvoreni jednako kao i žene o neintimnim temama poput hobija i omiljenih sportova, ali je manje vjerojatno da će otkriti intimne stvari poput ljubavi i samoće (Morgan, 1976). U usporedbi sa ženama, muškarci otkrivaju manje osobnih informacija (Cozby, 1973.), a također i drugi daju manje informacija o sebi muškarcima (Jourard i Richman, 1963).

Osim već spomenutog objašnjena da su muškarci vjerojatno manje sposobni ostvariti bliske i intimne prijateljske odnose, postoji općenito smanjena socijalna poželjnost iskazivanja prisnosti između muškaraca (Bank i Hansford, 2000). S obzirom na tradicionalne rodne uloge, muškarci su u manjoj mjeri ekspresivni, a u većoj instrumentalni u svojim bliskim odnosima. Nadalje, jedan od razloga koji se vrlo često spominje u literaturi kao onaj koji ograničava razvoj prisnosti u muškim prijateljstvima je homofobija, tj. strah od homoseksualnosti. U skladu sa svojom maskulinošću, za muškarca nije poželjno iskazivanje ženskih osobina, odnosno onih koje se ne uklapaju u stereotipe o tome kakav bi muškarac trebao biti (Felmlee, Sweet i Sinclair, 2012). Dakle, u svrhu nenarušavanja tradicionalne rodne uloge, muškarci se često emotivno suzdržavaju što posljedično dovodi do težeg iskazivanja bliskosti i emocija (Bank i Hansford, 2000). Većina muškaraca gleda na prisnost u muškim prijateljstvima kao na nešto nefunkcionalno i povezano sa slabostima (Fasteau, 1975; Hall, 2011).

6.1.2. Provođenje zajedničkih aktivnosti i interakcija

Prijašnja su istraživanja podupirala nalaze da bazične razlike između muškaraca i žena postoje u prirodi interakcije njihovih prijateljskih odnosa. Odnosno, naglašavalo se da žene potiču emocionalno dijeljenje i interakciju, dok je za dobrobit muškog prijateljstva značajno sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima (Fehr, 1996; Miller i sur., 2007; Winstead, Derlega i Rose, 1997). Stoga se na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcije nije očekivala razlika između triju tipa prijateljskih odnosa jer je navedena dimenzija opisana kroz zajedničke aktivnosti što je karakteristično za muškarce, i interakcije što je pak karakteristično za žene. Ipak, razlika je dobivena između istorodnih ženskih i istorodnih muških prijateljstava. Odnosno, pokazalo se da je u ženskim istorodnim prijateljstvima prisutno češće provođenje zajedničkih aktivnosti i interakcije, dok se druge razlike nisu pokazale značajne.

Općenito, zajedničko provođenje vremena je stavka koja razlikuje bliske prijatelje od poznanika i manje bliskih prijatelja (Newcomb i Bagwell, 1995). Iako se smatralo da su muška prijateljstva više usmjerena na aktivnosti, nedavna istraživanja sugeriraju da ne postoji rodna razlika kad se govori o zajedničkim aktivnostima i druženju s prijateljima (Wright, 2006). I muškarci i žene se slažu da je druženje s prijateljima samo radi društva i međusobnog uživanja vrlo važno (Duck i Wright, 1993; Fehr, 1996) te imaju slična očekivanja što se tiče uključivanja u različite aktivnosti (Clark i Ayers, 1993). Nedostatak rodni razlika u druženju s prijateljima i provođenju zajedničkih aktivnosti pruža metaanalitičku potporu Wrightovoj (2006) tvrdnji o sličnosti u usmjeravanju na aktivnosti kod svih prijateljstava. Nedostatak rodni razlika važan je i iz evolucijske i iz razvojne perspektive kad se govori o socijalizaciji u prijateljstvu. Budući da i muškarci i žene daju sličnu vrijednost uključivanju u zajedničke aktivnosti i druženje, ta očekivanja mogu pomoći u stvaranju i prihvaćanju istorodnih prijatelja i ojačati očekivanja o prijateljstvu specifična za rod (Wright, 2006). Navedena metaanaliza pruža dokaze proksimalnog mehanizma za evoluirane i razvojne rodne razlike. Na taj način, muškarci prihvaćeni u prijateljstvu kojim dominiraju žene, vjerojatnije će cijeliti zajedništvo tijekom vremena, a žene uključene u mreže prijateljstva kojima dominiraju muškarci s vremenom će vjerojatnije cijeliti aktivnost. Moguće je da baš iz tog razloga nije dobivena razlika u provođenju zajedničkih aktivnosti i interakcije između istorodnih i mješovitih prijateljstava.

Pitanje je zašto se ipak dobila razlika između istorodnih ženskih i istorodnih muških prijateljstava na ovoj dimenziji. Općenito, muškarci svoju ljubav i bliskost u prijateljskim odnosima iskazuju na manje ekspresivan način od žena kao što je primjerice sudjelovanje u različitim aktivnostima (Caldwell i Peplau, 1982). Ipak, pokazalo se da žene češće govore o svojim svakodnevnim aktivnostima te zajedničkim interesima i hobijima. Čini se da bliske prijateljice dijele više ne samo o tome tko su osobno, već i o onome što svakodnevno rade. Jedina tema u kojoj muškarci premašuju žene su teme sporta. Stoga se može zaključiti da su prijateljski odnosi muškaraca više instrumentalni, dok su prijateljski odnosi žena i ekspresivni i instrumentalni (Wright i Scanlon, 1991). Nadalje, kod muškaraca je nešto vjerojatnije da će naglasiti vanjski interes i aktivnosti koje se međusobno uključuju, dok je za žene vjerojatnije da će na prijateljice gledati na svim razinama, odnosno na nediferencirani način. Muškarcima će, s druge strane, prijatelji služiti različitim ograničenim funkcijama i ostvarenju ograničenih potreba. Također, Hall (2011) je otkrio da žene više, nego muškarci, od svojih prijatelja očekuju ponašanja usmjerena na interakciju i zajedničko provođenje vremena.

6.1.3. Antagonizam

Na dimenziji antagonizma se očekivalo da će postojati razlika između istorodnih muških, s jedne strane, i istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava, s druge. Ipak, dobivena je razlika između istorodnih ženskih i mješovitih prijateljstava pri čemu je viša razina antagonizma utvrđena kod mješovitih prijateljstava, dok se druge razlike nisu pokazale značajne.

Samter i Cupach (1998) utvrdili su da su muško-ženska prijateljstva suočena s različitim izazovima koji nisu prisutni kod istorodnih prijateljstava. Jedinstveni izazovi s kojima se susreću prijatelji različitih rodova uključuju razgovaranje, ali i umanjivanje seksualnosti, vanjske pritiske da odnos prijeđe na romantičnu razinu (Adams, 1985) ili odustajanje od prijateljstva u svrhu „legitimnijih“ odnosa sa supružnicima ili partnerima (O'Meara, 1989). Kad se govori o seksualnosti u mješovitim prijateljstvima, muškarci uglavnom osjećaju više spolne privlačnosti i smatraju da bi uključivanje seksualnosti u odnos imalo mnogostruke koristi (Bleske i Buss, 2000). Ako romantični intenzivni osjećaji potraju duži vremenski period, odnos se uglavnom prekida jer se shvaća kao agresija na suprotni rod i izaziva negativnu reakciju (Bleske-Rechek i sur., 2012). Ne čudi što muško-

ženski prijatelji prijavljuju više sukoba, kršenja pravila, nesporazuma i tenzija kad je riječ o seksualnosti. Dakle, sukob u mješovitim prijateljstvima može imati posebno važne implikacije za psihosocijalnu dobrobit kod mladih. Budući da žene imaju kvalitetnije prijateljske odnose s malo konflikata (Demir i Orthel, 2011), a ako i do konflikata dođe, one će ih zataškati u svrhu očuvanja sklada i dobrobiti prijateljstva (Fehr, 1996), dok su muško-ženska prijateljstva puna seksualnih tenzija, lako je za shvatiti zašto je baš dobivena razlika između ovih dviju krajnosti.

6.2. Povezanost disfunkcionalnih vjerovanja i dimenzija prijateljstva

Malo je dostupnih empirijskih studija koje uspostavljaju uzajamnu vezu između psihijatrijske simptomatologije i sposobnosti pojedinca da započne i održi zadovoljavajuće interpersonalne odnose (npr. Frankel i Myatt 1996). Budući da disfunkcionalna vjerovanja mogu biti važna kad se govori o međuljudskim sukobima, drugi problem ovog istraživanja bavio se ispitivanjem povezanosti disfunkcionalnih vjerovanja (paranoidna, shizoidna, antisocijalna, granična, histrionska, opsesivno kompulzivna, izbjegavajuća, ovisna, narcisoidna i pasivno-agresivna) koja su u podlozi deset poremećaja ličnosti s dimenzijama prijateljskog odnosa (bliskost, antagonizam i zajedničke aktivnosti i interakcija).

Ovim se istraživanjem utvrdila značajna pozitivna povezanost između svih disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti (osim opsesivno kompulzivnog) i antagonizma. Odnosno, izraženija disfunkcionalna vjerovanja povezana su s više prisutnih negativnih ponašanja u bliskom prijateljskom odnosu. Također, pokazalo se da su osobna vjerovanja u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti negativno povezana s bliskosti i zajedničkim aktivnostima i interakcijom. Ostale se korelacije nisu pokazale značajnima.

Za početak, kao što je već naglašeno, jedino je paranoidni poremećaj ličnosti bio negativno povezan s bliskosti i zajedničkim aktivnostima i interakcijom. Te su dvije dimenzije prijateljskog odnosa pozitivne, za razliku od antagonizma o kojem će biti riječi kasnije. Osobe s izraženijim paranoidnim vjerovanjima vrlo se teško povjeravaju drugima, i što je još bitnije, nesklone su razvijanju bliskosti zbog straha da će informacije koje podijele s drugima zlonamjerno biti upotrijebljene protiv njih. One ne žele odgovarati na osobna pitanja, čime u njihovim odnosima manjka samootkrivanja koje je temelj razvijanja i održavanja bliskog odnosa. Ne prihvaćaju čak ni tuđu pomoć jer je gledaju kao na kritiku da

nešto ne rade dovoljno dobro. Također, pamte sve greške, napade ili povrede koje su doživjele od drugih, a koje olako ne opraštaju. Njihovo se neprijateljstvo i skeptičnost reflektiraju kroz svadljivost, pritužbe ili rezerviranost (DSM-V). Iz svega navedenog, ne čudi što se baš ova dimenzija, za razliku od ostalih, pokazala negativno povezana s pozitivnim značajkama prijateljstva koje su se istraživale u ovoj studiji. Nedostatak samootkrivanja, pretjeran oprez, nemogućnost prepuštanja, hladnoća, manjak nježnih osjećaja za druge – sve to vodi smanjenoj bliskosti, intimnosti i prisnosti, kao i manjku interakcije i provođenju zajedničkih aktivnosti s drugima uopće.

Izraženost antagonizma, odnosno negativnih ponašanja u prijateljskom odnosu bila je pozitivno povezana sa svim disfunkcionalnim vjerovanjima, osim s opsesivno kompulzivnim. Da je većina vjerovanja bila povezana upravo s negativnim aspektom interpersonalnog odnosa u skladu je s drugim istraživanjima koja su otkrila da su negativne osobine interpersonalnih odnosa snažnije povezane s prilagodbom, nego pozitivnim značajkama. Točnije, istraživanje Bagwell i sur. (2014) otkrilo je djelomične korelacije koje su ukazivale da su negativne značajke prijateljstva značajno povezane s višim ukupnim simptomima, anksioznošću i neprijateljstvom kada su se kontrolirale pozitivne osobine. Studije Pagel i sur. (1987) i Rook (1984) sa starijim odraslima sugeriraju da je psihološka dobrobit jače povezana s odsutnosti spornih i problematičnih odnosa nego s prisutnosti podržavajućih društvenih veza. Stoga, sugerira se da čak i unutar najboljih prijateljstava, prisutnost negativnih obilježja, poput čestih sukoba ili antagonizama, je bolji prediktor psihopatoloških simptoma nego što je relativna količina pozitivnih značajki poput podrške i intimnosti (*model negativnog učinka*; Ingersoll-Dayton, Morgan i Antonucci, 1997). Alternativno, obrazac nalaza ovog istraživanja također odgovara Modelu specifičnom za domenu kojeg su opisali Ingersoll-Dayton i sur. (1997). U ovom modelu pozitivna socijalna razmjena predviđa pozitivne ishode, a negativna društvena razmjena negativne ishode.

Nedavna metaanaliza Saulsmana i Page (2004) potvrdila je pretpostavku da su poremećaji ličnosti najuže povezani s osobinama visoke neurotičnosti, osobito granični, izbjegavajući, shizotipni i paranoidni te slabe ugodnosti, ponajprije asocijalni, paranoidni i narcisoidni poremećaj ličnosti. Pasivno-agresivne, izbjegavajuće, shizotipne, sadističko-agresivne, antisocijalne i granične osobine ličnosti povezane su s tendencijama sudionika da svog najbližeg prijatelja smatraju nesigurnim, nepouzdanim i vjerojatnim da će tijekom interakcije izazvati osjećaj neugode. King i Terrance (2010) su našli da pasivno-agresivne,

izbjegavajuće, sadističko-agresivne i antisocijalne ličnosti predviđaju znatno nižu razinu sigurnosti u prijateljskim odnosima. Povezanost između pasivno-agresivnih i antisocijalnih sklonosti s nesigurnošću u prijateljstvu posebno su jake. Tako su, primjerice, sveprožimajući osjećaj nepravde, ogorčenosti i neshvaćenosti povezani s povišenim rezultatima pasivno-agresivnog poremećaja ličnosti. Nadalje, pojedinci koji pokazuju tendenciju izbjegavanja mogu predvidjeti podsmjehivanje, ponižavanje i buduće teškoće i razočarenja u svojim najbližim prijateljstvima. Antisocijalna i sadističko-agresivna ličnost predviđaju tendencije unošenja ljutnje, pripisivanje prijetećeg značenja benignim događajima i reagiranje na kritiku bijesom. Sigurnost najbližeg prijateljstva smanjena je među osobama koje su sklone osjećati se necijenjene ili neadekvatne u svojim međuljudskim odnosima (King i Terrance, 2006). Poremećaji osobnosti mogu se pretežno odraziti u sveopćem osjećaju nesigurnosti zbog nesposobnosti pokretanja, njegovanja i održavanja bliskih dugoročnih odnosa. Stoga, odrasli čija prijateljstva karakteriziraju česti sukobi i neprijateljstvo imaju višu stopu psihijatrijskih simptoma od njihovih vršnjaka čija su prijateljstva zadovoljavajuća (Bagwell i sur., 2005).

6.3. Povezanost subjektivne dobrobiti i dimenzija prijateljstva

Drugi dio drugog problema bio je također ispitati povezanosti subjektivne dobrobiti i dimenzija prijateljskog odnosa. Dobiveno je da postoji značajna pozitivna povezanost zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i prosperiteta, s jedne strane, i bliskosti te zajedničkih iskustava i interakcije, s druge strane. Što znači da što je viša razina bliskosti i provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije, to je i viša razina zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i osjećaja prosperiteta. Nadalje, utvrđeno je da što je u prijateljskim odnosima prisutno više negativnih ponašanja, odnosno antagonizma, to će biti i viša razina negativnih iskustava. Nadalje, što su takva negativna ponašanja manje izražena u prijateljskom odnosu, to je zadovoljstvo životom i osjećaj prosperiteta veći te postoji više pozitivnih iskustava.

Kvalitetna prijateljstva, u kontekstu pozitivnih osjećaja prema prijatelju/ici, zadovoljstva prijateljstvom i funkcija koje prijatelj ispunjava (poticanje druženja, pomoć, intimnost, samopotvrđivanje, pouzdano savezništvo i emocionalna sigurnost), pridonose emocionalnoj dobrobiti ispunjavajući potrebu za pripadanjem. Kvalitetno prijateljstvo također pridonosi emocionalnoj dobrobiti time što je izvor podrške. Percipirana podrška

prijatelja povezana je s višim razinama zadovoljstva, samopouzdanjem, sposobnosti uživanja u pozitivnim životnim događajima kao i s mentalnim zdravljem (Brannan i sur., 2013; Meehan i sur., 1993). Odnosi koji nude podršku i pomoć također pružaju zaštitni sloj za stres i poboljšavaju suočavanje, što također može povećati razinu dobrobiti (Cohen i Wills, 1985). Diener i Seligman (2002) uspoređivali su 10% najsretnijih ljudi s prosječno sretnima i nesretnim ljudima i otkrili da su vrlo sretni ljudi društveniji, imaju bliže interpersonalne odnose i vrlo malo vremena provode sami. Također, kad su gledali doprinose vježbanja, sudjelovanja u vjerskim aktivnostima ili broj pozitivnih iskustava, niti jedno od navedenog nije imalo tako velik utjecaj na sreću kao socijalni odnosi. Aspekti prijateljstva kao što su kvaliteta, podrška i zadovoljstvo pozitivno su povezani sa samim životnim zadovoljstvom (Cooper i sur., 1992; Demir i sur. 2007; Demir i Weitekamp 2007; Diener i Seligman 2002). Ovaj nalaz sugerira da, iako je prijateljstvo afektivna veza koja se očituje u sreći, s njom je povezana i kognitivna dimenzija koja predstavlja upravo spomenuto životno zadovoljstvo. Može se zaključiti da je bliskost u prijateljskim odnosima i kvalitetno zajedničko vrijeme koje prijatelji provode odraz blagostanja koje se onda povezuje sa životnim zadovoljstvom i prosperitetom. Međutim, negativna iskustva povezana su jedino s antagonizmom iz čega proizlazi da prijateljstvo možda djeluje kao zaštitni faktor kad je blisko i podržavajuće, no kad je ispunjeno negativnošću i antagonističkim djelovanjem, više je povezano s negativnim životnim iskustvima jer kao takvo ne izražava svoje blagodati na pojedinca kao što je pomoć i podrška u teškim situacijama, utjeha ili samo saznanje da je netko uz tebe.

6.4. Prediktori dimenzija prijateljskog odnosa

S obzirom na dobivene povezanosti između određenih disfunkcionalnih vjerovanja koja su u podlozi poremećaja ličnosti, trećim se problemom htjelo ispitati predviđaju li upravo ta vjerovanja bliskost, antagonizam te provođenje zajedničkih aktivnosti i interakciju. Provedene su tri regresijske analize gdje su kao prvi korak uvršteni rod i određeni aspekti prijateljstva, odnosno čestina viđanja i komuniciranja preko telefona ili interneta. Upravo te varijable, kako su pokazala druga istraživanja, jedne su od ključnih kad se ispituju prijateljski odnosi (Adams, Blieszner i de Vries, 2000). Kao drugi korak uvedene su osobine ličnosti, a kao posljednji korak disfunkcionalna vjerovanja.

Značajni prediktori bliskosti dobiveni u ovom istraživanju su rod, čestina viđanja te ugodnost i savjesnost, a takav model objašnjava ukupno 29% varijance. Stoga, žene, češća viđanja s prijateljima/icama i visoka razina ugodnosti i savjesnosti predviđaju prisnije prijateljske odnose. Slično je dobiveno i kad se govori o zajedničkim aktivnostima i interakciji. Kao značajni prediktori ove dimenzije pokazali su se rod, čestina viđanja i savjesnost, a ovaj skup prediktora objašnjava ukupno 23% varijance. Odnosno, žene, češća viđanja s prijateljima/icama i viša razina savjesnosti predviđaju sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima koje se tiču konkretnog prijateljskog odnosa. Ni u jednom, ni u drugom slučaju vjerovanja u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti nisu doprinijela predviđanju ovih dviju dimenzija prijateljstva. Moguće je da paranoidni poremećaj ličnosti nije značajno pridonio u predviđanju prijateljskih odnosa ponajprije jer sudionici ovog istraživanja postižu vrlo niske rezultate na ovom, i drugim disfunkcionalnim vjerovanjima. Da su se ispitivali prediktivni doprinosi u kliničkoj populaciji, možda bi rezultati bili drugačiji. Također, kako bi se zaista vidjelo na koji način ovakva negativna osobna vjerovanja utječu na aspekte održavanja prijateljstva, potrebno je ispitivati i drugu stranu odnosa, odnosno vidjeti na koji način prijatelji doživljavaju sudionika ovog istraživanja. Na taj bi se način dobili potpuniji rezultati, s obzirom da svaka strana može isto prijateljstvo sagledavati na drugačije načine. Stoga će se u ovom odjeljku posebna pažnja posvetiti upravo osobinama ličnosti Velikih-5 kao i čestini viđanja koji su se pokazali kao značajni prediktori bliskosti i tendencije ka provođenju zajedničkih aktivnosti i interakcije.

Jedno od objašnjenja dobivenih nalaza može biti da se ženske prijateljice u globalu češće viđaju od muških prijatelja pa time i provode više vremena zajedno čime automatski imaju veću priliku razgovarati o raznim temama, raspravljati o osobnijim temama i detaljnije razgovarati o više tema. Može biti i da su žene uključene zajedno u situacije s prijateljima koji podržavaju više osobnih i dubinskih razgovora od muškaraca. Na primjer, podaci intervjuja iz pilot studije sugeriraju da žene provode više vremena same sa svojim prijateljima, dok muškarci više vremena provode s prijateljima u grupi. Razlike u apsolutnoj količini kontakata, kao i u kontekstu kontakta, mogu doprinijeti razlikama između muškaraca i žena u razgovoru između prijatelja ili prijateljica, pa time i predviđati bliskost i interakciju u samim prijateljstvima (Aries i Johnson, 1983).

Savjesnost se pokazala kao značajan prediktor i bliskosti i zajedničkih iskustava i interakcije u najboljim prijateljstvima. Čini se da ovaj utjecaj savjesnosti odražava svoje djelovanje putem procesa samokontrole (Kochanska, Tjebkes, Forman i Kochenderfer-

Ladd, 1998). Visoka samokontrola visoko savjesnih ljudi rezultira odgovarajućim socijalnim ponašanjem koji vodi do boljitka odnosa (Jensen-Campbell i Malcolm, 2007). Pojedinci koji imaju lošiju samokontrolu, imaju veću vjerojatnost iskazivanja predrasuda, slabije reagiraju na svoje partnere u romantičnim odnosima, nemaju adekvatne međuljudske interakcije i imaju problema u svakodnevnim aktivnostima (Barkley, 1998; Finkel i Campbell, 2001; Monteith, 1993). Slično tome, iskrenost, društvena odgovornost i orijentacija prema pravilima, povezane su s visokom savjesnosti i mogu pozitivno utjecati na broj prijatelja, kao i na kvalitetu i stabilnost njihovih odnosa (Jensen-Campbell i Malcolm, 2007). Također, Selfhout i sur. (2010) utvrdili su da je savjesnost jedna od osobina koje ispoljavaju mali, ali pozitivan utjecaj na stvaranje prijateljstva i njegovo zadovoljstvo. Međutim, savjesnost ne utječe samo na inicijaciju prijateljskog odnosa, već i na njegovo održavanje kroz emocionalnu potporu i produktivno rješavanje sukoba. Visoka savjesnost povezana je s manje nesigurnosti, većom socijalnom kompetencijom i pozitivnijim socijalnim ponašanjima (Jensen-Campbell i sur., 2007). Iz svega proizlazi da je savjesnost ta koja pridonosi održavanju postojećih odnosa stoga ne čudi da upravo ova dimenzija predviđa bliskost i zajedničke aktivnosti i interakcije u prijateljskim odnosima, kao i antagonizam u negativnom smjeru, o čemu će više biti riječi kasnije.

Ugodnost je u ovom istraživanju značajno predviđala bliskost u prijateljskim odnosima, što i ne čudi s obzirom na činjenicu da su istraživanja pokazala kako ugodni pojedinci imaju visoku želja za održavanjem pozitivnih odnosa s drugima, a karakterizira ih suradnja, empatija, dopadljivost i usklađenost u prijateljstvima (Rothbart, 1989). Ugodnost je općenito povezana s pretežno pozitivnim utjecajima na međuljudske odnose koja se očituje kroz ljubaznost, toplinu i društvenost koju povlači za sobom (Harris i Vazire 2016; Wortman i Wood, 2011). Ugodni ljudi usredotočeni su na druge i drugima se više sviđaju (Selfhout i sur., 2010), no treba uzeti u obzir da ipak sve studije ne potvrđuju tu povezanost (Back i sur., 2011). U situacijama kad su susreti vrlo kratki, površni ili neizravni, ugodnost uglavnom ne izlazi na vidjelo. Međutim, ispostavilo se da ugodnost potiče sviđanje interakcijom lice u lice, ali ne nužno i u online okruženju (Cemalcilar i sur., 2018). Takvi su nalazi u skladu s trenutnom studijom gdje ugodnost predviđa bliskost u prijateljskom odnosu uz čestinu viđanja s prijateljem ili prijateljicom. Na taj se način stvarna vrijednost ugodnosti ogleda u izravnom interpersonalnom kontaktu gdje je usklađenost s drugom osobom nužna. Ugodni ljudi više pogledavaju svoje partnere u interakciji, smješkaju se, smiju i više klimaju glavom tijekom same interakcije, pružajući im odobravanje (Cuperman i Ickes, 2009). Ono

što je ljudima visoko na ugodnosti zajedničko je ljubaznost, pristojnost, skromnost i zahvalnost kao i smanjena razdražljivost, uvredljivost, zloba, sumnjičavost i manipulativnost (Wortman i Wood, 2011). Prijateljstva s vrlo ugodnim ljudima visoke su kvalitete, a okarakterizirana su dubljim razgovorima i većim samootkrivanjem (Wilson i sur., 2015). Budući da ugodni ljudi lako oprostite i primjenjuju učinkovite strategije rješavanja problema, sukobi koji se u odnosu pojavljuju ne ugrožavaju nastavak prijateljstva.

Značajni prediktori antagonizma u prijateljskim odnosima koji su se pokazali u ovom istraživanju su rod, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost ka iskustvima koji objašnjavaju 20% varijance. Drugim riječima, muškarci te niže razine savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti ka iskustvima predviđaju višu razinu antagonizma u prijateljskim odnosima. Opet, nije dobivena prediktivna vrijednost nijednog disfunkcionalnog vjerovanja u predviđanju antagonizma u prijateljstvu. Osobe koje imaju izražena pojedina vjerovanja, ponajprije kad se govori u kontekstu negativnih ponašanja prisutnih u odnosu, možda prijateljstvo doživljavaju na potpuno drugi način, nego njihovi procjenjivani prijatelji/ice. Također, osobe ne moraju niti biti svjesne impulzivnosti, agresije ili „slučajnog“ ignoriranja, pa o tome ne mogu objektivno izvještavati. Tako da će se ovdje, kao i u predviđanju bliskosti i zajedničkih iskustava i interakcije, naglasak staviti na rod i osobine ličnosti. O savjesnosti je već bilo spomena u prethodnom odjeljku. Čini se da je ova dimenzija osobnosti najbitnija u održavanju dugogodišnjih bliskih prijateljskih odnosa kad se govori kako o pozitivnim, tako i o negativnim aspektima istog. Ovdje ćemo se, dakle, posvetiti drugim dvjema osobinama ličnosti koje su se također pokazale kao značajni prediktori negativnih ponašanja u prijateljstvu, a to su emocionalna stabilnost i otvorenost ka iskustvima.

Osobe nisko na emocionalnoj stabilnosti niskog su samopoštovanja i iskazuju negativnu afektivnost čime imaju poteškoća sa započinjanjem i održavanjem bliskih odnosa. Vjerojatno zato jer „sve uzimaju k srcu“ i imaju nižu razinu zajedništva s drugima, ljudi ih mogu doživljavati kao manje simpatične (Wortman i Wood 2011). Neurotične osobe također će vjerojatno biti uključene u nestabilne i nezadovoljavajuće odnose s drugima, a ovaj učinak može biti pogoršan time što se neurotični pojedinci u zajedničkim interakcijama privlače (Cemalcilar i sur., 2018). Visoko neurotične osobe imaju manje emocionalne bliskosti, veću nesigurnost kao i pretjerano traženje uvjeravanja od emocionalno stabilnih ljudi, što može dovesti do niže kvalitete odnosa i zadovoljstva prijateljstvom, kao i povećanog broja skoba (Wagner i sur., 2014; Wilson i sur., 2015). Vrlo su impulzivni, lako se uzrujaju, imaju

neadekvatne vještine upravljanja sukobima i često svojim prijateljima ne pružaju emocionalnu potporu koja im je potrebna (Mund i sur., 2018). Navedene značajke lako mogu dovesti do raskida samog prijateljstva.

Otvorenost ka iskustvima se pokazuje kao bitan prediktor inicijacije odnosa, no postoje određeni konteksti koji izgleda olakšavaju facilitaciju istog. Otvorenost je povezana s liberalnijim stavovima, a ljudi visoko na ovoj dimenziji biraju raznolikije prijatelje, primjerice iz raznih etničkih skupina. Diskriminacija u pogledu roda ili kulturne pozadine nije od presudne važnosti u njihovim odnosima (Laakasuo i sur., 2017). Stoga nije za čuditi da je upravo na dimenziji antagonizma ova osobina pokazala značajnu prediktivnu važnost. Muškarci u većoj mjeri pokazuju antagonistička ponašanja u prijateljskom odnosu te izbjegavaju bliskost kao rezultat tradicionalne rodne uloge. S obzirom da otvorenost ka iskustvima kao takva prihvaća različitosti i nediskriminirajuća ponašanja, nije čudno za očekivati dobiveni odraz na rezultate. Također, ljudima visoko na otvorenosti nisu potrebni izravni kontakti kako bi održali prijateljstvo te su i kratka vremenska razdoblja dovoljna za izgradnju samog odnosa.

Posljednja osobina ličnosti koja je ispitivana u ovom istraživanju bila je ekstraverzija koja nije pokazala značajnu prediktivnu važnost ni u jednom aspektu održavanja prijateljskih odnosa. Ekstravertirani pojedinci brže stječu nove prijatelje, često na netipične načine (Anderson i sur., 2001). Oni privlače druge ljude svojim stilom, samouvjerenošću i prijateljskim ponašanjima, kao što je osmjeh koji označava prihvaćanje. Lako započinju interakcije i ostavljaju dojam razgovorljive i opuštene osobe (Back i sur., 2011; Cuperman i Ickes, 2009). Te bihevioralne manifestacije pozitivnih stavova dovode do pozitivnijih percepcija o njima u ranim fazama upoznavanja i rezultiraju većim brojem ljudi koji bi s njima željeli provoditi vrijeme (Back i sur., 2011; Cemalcilar i sur., 2018). Iz toga proizlazi da je ekstraverzija možda bitna kod inicijacije odnosa, ali nema važnosti u njegovom održavanju.

6.5. Doprinosi i ograničenja istraživanja

Ovo se istraživanje, između ostalog, bavilo razlikama između tri vrste prijateljskog odnosa (muško-muška, žensko-ženska, muško-ženska) u strategijama održavanja prijateljstva (bliskost, antagonizma i zajedničke aktivnosti i interakcija). Iako su dobivene određene razlike u trima vrstama prijateljskih odnosa, bitno je naglasiti da su procjenjivana prijateljstva više obilježena bliskosti i čestim zajedničkim provođenjem vremena, nego antagonizmom i negativnim ponašanjima. Iz toga se može zaključiti da su prijateljstva mladih odraslih svakako više pozitivna, nego negativna. Vjerojatno je da se mlade odrasle osobe neće zadržavati u prijateljstvima koja ne pružaju psihološku dobrobit ili nisu podržavajuća. Nadalje, prijateljstva koja su obilježena visokom bliskosti i čestim provođenjem zajedničkih aktivnosti i interakcija povezana su sa zadovoljstvom životom i prosperitetom. Moguće je da prijateljstva pomažu u nošenju s teškim životnim situacijama ili u tranzicijskim razdobljima (npr. odlazak na fakultet, prvo zaposlenje). S obzirom da je dobivena povezanost antagonizma i negativnih iskustva, može se pretpostaviti da antagonistička prijateljstva ne ispunjavaju funkciju zaštitnog faktora, kao i da su mladi tada podložni negativnim emocijama. Dakako, u ovoj se studiji nije ispitivao navedeni utjecaj, stoga bi se u budućim istraživanjima trebalo provjeriti na koji način prijateljstva mogu djelovati na različite životne događaje, emocije i ponašanja. Ono što je također sporno je da je prijateljski odnos procjenjivan od strane samo jednog para dijade. Moguće je da osobe u prijateljskom odnosu ne percipiraju jednako kako odnos, tako i svog prijatelja/icu, pogotovo kad je riječ o negativnim ponašanjima i antagonizmu. Ponajprije slaganje oko postojanja sukoba i načina njegova rješavanja mogu doprinijeti dobrobiti prijateljstva, a uvid u takve rezultate može se dobiti jedino dijadnim pristupom proučavanja prijateljskih odnosa.

Kako su disfunkcionalna vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti rijetko istraživana u kontekstu prijateljskih odnosa, ovom se studijom dobio uvid u povezanost različitih osobnih vjerovanja i strategija održavanja prijateljstva. Važno je naglasiti da je prisutnost negativnih ponašanja u prijateljskom odnosu pozitivno povezana gotovo sa svim disfunkcionalnim vjerovanjima (osim opsesivno kompulzivnim). Međutim, u regresijskoj analizi se nije pokazao utjecaj tih vjerovanja na izraženost antagonizma u samom prijateljstvu. Taj nalaz daje informaciju da se čak i u nekliničkoj populaciji pronalazi povezanost između specifičnih obrazaca ponašanja proizašlih iz disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti i interpersonalnih interakcija prisutnih u najboljim prijateljstvima mladih odraslih ljudi. Postavlja se pitanje na koji način onda negativna

osobna vjerovanja utječu na prisutnost antagonizma u prijateljstvima. Bilo bi zanimljivo kad bi se ispitalo kakva vjerovanja imaju obje strane dijade, jesu li slični u svojim vjerovanjima ili se nadopunjuju suprotnostima. Također, percipiraju li jednake razine bliskosti i antagonizma s obzirom na svoja slična ili različita vjerovanja te na koji način vide svog/ju prijatelja/icu u odnosu.

7. ZAKLJUČCI

1. a) Utvrđena je značajna razlika u percepciji bliskosti između istorodnih muških, s jedne strane, i istorodnih ženskih i raznorodnih prijateljstava, s druge. Istorodna muška prijateljstva percipiraju manje bliskosti u svojim odnosima.

1. b) Utvrđena je razlika između žensko-ženskih i muško-ženskih prijateljstava na dimenziji antagonizma pri čemu je viša razina negativnih ponašanja pronađena kod raznorodnih prijateljstava.

1. c) Utvrđena je razlika između istorodnih muških i ženskih prijateljstava na dimenziji zajedničkih aktivnosti i interakcije pri čemu žene u prosjeku imaju veću tendenciju ka provođenju zajedničkih aktivnosti i interakciji.

2. a) Utvrđena je značajna pozitivna povezanost između svih disfunkcionalnih vjerovanja koja su u podlozi poremećaja ličnosti, izuzev opsesivno kompulzivnog, i antagonizma. Što su više izražena nefunkcionalna osobna vjerovanja u podlozi navedenih poremećaja, to je prisutno više negativnih ponašanja u samom prijateljskom odnosu. Također, utvrđeno je da što su izraženija osobna vjerovanja u podlozi paranoidnog poremećaja ličnosti, to se smanjuje bliskost u najboljim prijateljstvima te postoji manja tendencija provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije.

2. b) Postoji značajna pozitivna povezanost zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i prosperiteta, s jedne strane, i bliskosti te zajedničkih iskustava i interakcije, s druge strane. Što je viša razina bliskosti i provođenja zajedničkih aktivnosti i interakcije, to je i viša razina zadovoljstva životom, pozitivnih iskustava i osjećaja prosperiteta. Nadalje, utvrđeno je da što je u prijateljskim odnosima prisutno više negativnih ponašanja, odnosno antagonizma, to će biti i viša razina negativnih iskustava. Nadalje, utvrđeno je da je antagonizam negativno povezan sa zadovoljstvom životom, osjećajem prosperiteta i pozitivnim iskustvima.

3. Rod, čestina viđanja i savjesnost (te ugodnost) značajni su prediktori bliskosti i zajedničkih aktivnosti i interakcije. Žene češća viđanja visoka razina savjesnosti (i ugodnosti) predviđaju više bliskosti u prijateljstvima i češće provođenje zajedničkih aktivnosti s prijateljima/icama. S druge strane, kao značajni prediktori antagonizma pokazali

su se rod, savjesnost, emocionalna stabilnost i otvorenost ka iskustvima. Muškarci te niža razina savjesnosti, emocionalne stabilnosti i otvorenosti ka iskustvima predviđaju visok antagonizam u prijateljstvima.

8. LITERATURA

- Adams, R.G., Blieszner, R. i De Vries, B. (2000). Definitions of friendship in the third age: Age, gender, and study locations effects. *Journal of Aging Studies*, 14(1), 117-133.
- Afifi, W. A. i Faulkner, S. L. (2000). On being "just friends": The frequency and impact of sexual activity in cross-sex friendships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17, 205–222.
- Allen, J. G. i Haccoun, D. M. (1976). Sex differences in emotionality: A multidimensional approach. *Human Relations*, 29, 711-722.
- Alperin, R. M. (2001). Barriers to intimacy: An object relations prespective. *Psychoanalytic Psychology*, 18(1), 137-156.
- Anderson, C., John, O. P., Keltner, D. i Kring, A. M. (2001). Who attains social status? Effects of personality and physical attractiveness in social groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 116–132.
- Aries, E.J. i Johnson, F.L. (1983). Close friendship in adulthood conversational content between same-sex friends. *Sex Roles*, 9(12), 1183-1196.
- Asendorpf, J. B. i Wilpers, S. (1998). Personality effects on social relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1531–1544.
- Asher, S. R. i Parker, J. G. (1989). *Significance of Peer Relationship Problems in Childhood*. U: Schneider, B. H., Nadel, A. J., Weissberg, R. P. (ur.), *Social Competence in Developmental Perspective*. Kluwer: Academic Publishers, 5–23.
- Aukett, R., Ritchie, J. i Mill, K. (1988). Gender differences in friendship patterns. *Sex Roles*, 9(1/2), 57-66.
- Back, M. D., Schmukle, S. C. i Egloff, B. (2011). A closer look at first sight: Social relations lens model analysis of personality and interpersonal attraction at zero acquaintance. *European Journal of Personality*, 25, 225–238.
- Bagwell, C.L., Bender, S.E., Andreassi, C.L., Kinoshita, T.L., Montarello, S.A. i Muller, J.G. (2014). Friendship quality and perceived relationship changes predict psychosocial adjustment in early adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships* 22(2), 235-254.
- Bank, B. J. i Hansford, S. L. (2000). Gender and friendship: Why are men's best same-sex friendships less intimate and supportive? *Personal Relationships*, 7(1), 63-78.
- Barkley, R. A. (1998). *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment*. New York: Guilford.
- Beck, A.T., Freeman, A., Davis, D.D. i sur. (2012). *Kognitivna terapija poremećaja ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Benenson, J. F., Markovits, H., Fitzgerald, C., Geoffroy, D., Flemming, J., Kahlenberg, S. M. i Wrangham, R. W. (2009). Males' greater tolerance of same-sex peers. *Psychological Science*, 20, 184–190.
- Berk, L.E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

- Bleske, A. L. i Buss, D. M. (2000). Can men and women be just friends? *Personal Relationships*, 7, 131–151.
- Bleske-Rechek, A., Somers, E., Micke, C., Erickson, L., Matteson, L., Stocco, C. i Ritchie, L. (2012). Benefit or burden? Attraction in cross-sex friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29, 569–596.
- Blieszner, R. i Roberto, K. A. (2004). *Friendship across the life span: Reciprocity in individual and relationship development*. U Lang, F.R. i Fingerman, K.L. *Growing together: Personal relationships across the life span* (159–182). New York: Cambridge University Press.
- Booth, A. (1972). Sex and social participation. *American Sociological Review*, 37, 183-193.
- Brannan, D., Biswas-Diener, R., Mohr, C.D., Mortazavi, S. i Stein, N. (2013). Friends and family: A cross-cultural investigation of social support and subjective well-being among college students. *The Journal of Positive Psychology*, 8(1), 65-75.
- Bukowski, W. M., Hoza, B. i Boivin, M. (1994). Measuring friendship quality during pre- and early adolescence: The development and psychometric properties of the Friendship qualities scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 471-484.
- Burge, M. H. (1997). Friendship and mental health. *Dissertation Abstracts International*, 57(7-B), 4697.
- Caldwell, M. A. i Peplau, L. A. (1982). Sex differences in same-sex friendship. *Sex Roles*, 8 (7), 721-732.
- Canary, D. J. i Stafford, L. (1992). Relational maintenance strategies and equity in marriage. *Communication Monographs*, 59(3), 243–267.
- Carbery, J. i Buhrmester, D. (1998). Friendship and need fulfilment during three phases of young adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15 (3), 393-409.
- Cemalcilar, Z., Baruh, L., Kezer, M., Kamiloglu, R. G. i Nigdeli, B. (2018). Role of personality traits in first impressions: An investigation of actual and perceived personality similarity effects on interpersonal attraction across communication modalities. *Journal of Research in Personality*, 76, 139-149.
- Clark, M. L. i Ayers, M. (1993). Friendship expectations and friendship evaluations: Reciprocity and gender effects. *Youth and Society*, 24, 299–313.
- Clark, M. S., i Mills, J. (1979). Interpersonal attraction exchange and communal relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 12–24.
- Cohen, S. i Wills, T.A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Cooper, M.L., Russell, M., Skinner, J.B., Frone, M.R. i Mudar, P. (1992). Stress and alcohol use: Moderating effects of gender, coping and alcohol expectancies. *Journal of Abnormal Psychology*, 10(1), 139-152.
- Cozby, P. C. (1973). Self-disclosure: A literature review. *Psychological Bulletin*, 79, 73-91.

- Cuperman, R., i Ickes, W. (2009). Big five predictors of behavior and perceptions in initial dyadic interactions: Personality similarity helps extraverts and introverts, but hurts disagreeables. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 667–684.
- Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Starc, B., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Dainton, M., Stafford, L. i Canary, D. J. (1994). Maintenance strategies and physical affection as predictors of love, liking, and satisfaction in marriage. *Communication Reports*, 7(2), 88–98.
- Degenne, A. i Lebeaux, M. (2005). The dynamics of personal networks at the time of entry into adult life. *Social Networks*, 27, 337–358.
- Demir, M. i Orthel, H. (2011). Friendship, real-ideal discrepancies, and well-being: Gender differences in college students. *Journal of Psychology*, 145 (3), 173 - 193.
- Demir, M., Özdemir, M. i Marum, K. P. (2011). Perceived autonomy support, friendship maintenance, and happiness. *The Journal of Psychology*, 145(6), 537–571.
- Demir, M., Özdemir, M. i Weitkamp, L.A. (2007). Looking to happy tomorrows with friends: Best and close friendship as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 243-271.
- DeScioli, P. i Kurzban, R. (2009). The alliance hypothesis for human friendship. *PLoS ONE*, 4 (6), e5802.
- Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje, peto izdanje, DSM-V. (2014). Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E. i Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth*. Malden: Wiley/Blackwell.
- Diener, E. i Seligman, M.E.P. (2002). Research report: Very happy people. *Psychological Science*, 13(1). 81-85.
- Dindia, K. (2001). *Self-disclosure research: Knowledge through meta-analysis*. U Allen, M., Preiss, R.W., Gayle, B.M. i Burrell, N. (Ur.), *Interpersonal communication research: Advances through meta-analysis* (169–185). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Duck, S., i Wright, P. H. (1993). Reexamining gender differences in same-gender friendships: A close look at two kinds of data. *Sex Roles*, 28, 709–727.
- Đigunović, K. (2019). *Potreba za bliskosti kroz različite teorijske perspektive*. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku.
- Elkins, L. E. i Peterson, C. (1993). Gender differences in best friendships. *Sex Roles*, 29 (7/8), 497-508.
- Erwin, P. (1999), *Friendship in Childhood and Adolescence*. London: Routledge.

- Felmlee, D., Sweet, E. i Sinclair, H. C. (2012). Gender rules: Same and cross-sex friendship norms. *Sex Roles*, 66, 518–529.
- Fehr, B. (1996). *Friendship processes*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Fehr, B. (2004). Intimacy expectations in same-sex friendships: A prototype interactionpattern model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 265–284.
- Finkel, E. J., i Campbell, W. K. (2001). Self-control and accommodation in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 263–277.
- Fiske, S. T. (2009). *Interpersonal stratification: Status, power, and subordination*. U Fiske, S.T., Gilbert, D.T. i Lindzey, G. (Ur.), *Handbook of social psychology*, 5th Ed. (941–982). Hoboken, NJ: Wiley
- Fuhrman, R. W., Flannagan, D. i Matamoros, M. (2009). Behavior expectations in cross-sex friendships, same-sex friendships, and romantic relationships. *Personal Relationships*, 16, 575–596.
- Goldberg, L.R. (1999). A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. *Personality Psychology in Europe*, 7, 7-28.
- Hall, J. A. (2011). Sex differences in friendship expectations: A meta-analysis. *Journal of Social and Personal Relationship*, 28, 723–747.
- Hall, J. A., Larson, K. A. i Watts, A. (2011). Satisfying friendship maintenance expectations: The role of friendship standards and biological sex. *Human Communication Research*, 37, 529–552.
- Hanley, S. J, i Abell, S. C. (2002). Maslow and relatedness: Creating an interpersonal model of self-actualization. *Journal of Humanistic Psychology*, 42(4), 37-57.
- Harris, K. i Vazire, S. (2016). On friendship development and the big five personality traits. *Social and Personality Psychology Compass*, 10, 647–667.
- Hartup, W. W. i Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121, 355–370.
- Hojjat, M. i Moyer, A. (2017). *The psychology of friendship*. New York: Oxford University Press.
- Huić, A. (2015). Strategije održavanja prijateljstva i zadovoljstvo istospolnim prijateljstvima - efekti aktera i partnera. *Društvena istraživanja*, 1, 63-83.
- Hussong, A. M. (2000). Distinguishing mean and structural sex differences in adolescent friendship quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17, 233–243.
- Ingersoll-Dayton, B., Morgan, D. i Antonucci, T. (1997). The effects of positive and negative social exchanges on aging adults. *Journal of Gerontology*, 52, 190–199.
- Jensen-Campbell, L. A. i Malcolm, K. T. (2007). The importance of conscientiousness in adolescent interpersonal relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(3), 368–383.

- Jensen-Campbell, L. A., Knack, J. M., Waldrip, A. M. i Campbell, S. D. (2007). Do Big Five personality traits associated with self-control influence the regulation of anger and aggression?. *Journal of Research in Personality*, 41, 403–424.
- Johnson, M. A. (1989). Variables associated with friendship in an adult population. *Journal of Social Psychology*, 129, 379–390.
- Johnson, A. J. (2001). Examining the maintenance of friendships: Are there differences between geographically close and long-distance friends? *Communication Quarterly*, 49(4), 424–435.
- Johnson, A.J., Becker, J.A.H., Craig, E.A., Gilchrist, E.S. i Haigh, M.M. (2009). Changes in friendship commitment: Comparing geographically close and long-distance young-adult friendships. *Communication Quarterly*, 57(4), 395-415.
- Johnson, M. P. i Leslie, L. (1982). Couple involvement and network structure: A test of the dyadic withdrawal hypothesis. *Social Psychology Quarterly*, 45, 34–43.
- Jourard, S. M. i Richman, P. (1963). Disclosure output and input in college students. *MerrillPalmer Quarterly*, 9, 141-148.
- Jurčević Lozančić, A. (2008). *Socijalne kompetencije predškolskog djeteta u različitim institucijskim okruženjima*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- King, A.R. i Terrance, C. (2006). Relationships between personality disorder attributes and friendship qualities among college students. *Journal of Social and Personal Relationships* 23(1), 5-20.
- Klarin, M. (2000). *Odnosi u obitelji i s vršnjacima kao prediktori različitih aspekata prilagodbe u školi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Klarin, M. Proroković, A. i Šimić Šašić, S. (2010). Doživljaj prijateljstva i njegovi ponašajni korelati u adolescenata. *Pedagoška istraživanja*, 7 (1), 7-22.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford.
- Kochanska, G., Tjebkes, T. L., Forman, D. R. i Kochenderfer-Ladd, B. J. (1998). Children's emerging regulation of conduct: Restraint, compliance, and internalization from infancy to the second year. *Child Development*, 69, 1378–1389
- Komšo, T. i Burić, I. (2016). *Dienerove skale subjektivne dobrobiti: Skala zadovoljstva životom, Skala prosperiteta i Skala pozitivnih i negativnih iskustava*; U Tucak Junaković, I., Burić, I., Čubela Adorić, V., Proroković, A. i Slišković, A. (2016). *Zbirke psihologijskih skala i upitnika*, Svezak 8, Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Laakasuo, M., Rotkirch, A., Berg, V., i Jokela, M. (2017). The company you keep: Personality and friendship characteristics. *Social Psychological and Personality Science*, 8(1), 66–73.
- Lacković-Grgin, K. i Čubela Adorić, V. (2006). *Odabrane teme iz psihologije odraslih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. i Coleman, C. C. (1996). Friendship Quality as a Predictor of Young Children's Early School Adjustment. *Child Development*, 67 (3), 1103-1118.

- Larsen, R.J. i Buss, D.M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Laurenceau, J. P., Rivera, L. M., Schaffer, A. R. i Pietromonaco, P. R. (2004). *Intimacy as an interpersonal process: Current status and future directions*. U Mashek, D.J. i Aron, A. (Ur.), *Handbook of closeness and intimacy* (61–78). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Leite, D.T., Lopes, E.J. i Fernandes Lopes, R.F. (2012). Psychometric characteristics of the personality belief questionnaire-short form. *Revista Brasileira de Terapia Comportamental e Cognitiva*, 14(3). 70-87.
- Li, T. i Cheng, S. (2015). *Family, friends, and subjective well-being: A comparison between the West and Asia*. U Demir, M. (ur.), *Friendship and happiness: Across the life-span and cultures* (235-251). Dordrecht, Nizozemska: Springer.
- Lippa, R. A. (2005). *Gender, nature, and nurture*. New York: Psychology Press.
- Lonza, A. (2018). *Mrežna struktura disfunkcionalnih vjerovanja u podlozi poremećaja ličnosti*. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za psihologiju.
- Mackey, R.A., Diemer, M.A. i O'Brien, B.A. (2000). Psychological intimacy in the lasting relationships of heterosexual and same-gender couples. *Sex Roles*, 43(3/4), 201-227.
- McAdams, D. P. (2000). Attachment, intimacy, and generativity. *Psychological Inquiry*, 11(2), 117-120.
- McCrae, R.R. i Costa, P.T. (2003). *Personality in adulthood: a five-factor theory perspective*. New York: The Guilford Press.
- McEwan, B. (2013). Sharing, caring, and surveilling: An actor–partner interdependence model examination of Facebook relational maintenance strategies. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(12), 863-869.
- McEwan, B., Fletcher, J., Eden, J. i Sumner, E. (2014). Development and validation of a Facebook relational maintenance measure. *Communication Methods and Measures*, 8(4), 244–263.
- McEwan, B. i Guerrero, L. K. (2012). Maintenance behavior and relationship quality as predictors of perceived availability of resources in newly formed college friendship networks. *Communication Studies*, 63(4), 421–440.
- Meehan, M.P., Durlak, J.A. i Bryant, F.B. (1993). The relationship of social support to perceived control and subjective mental health in adolescents. *Journal of Community Psychology*, 21(1), 49-55.
- Mehl, M. R., Gosling, S. D. i Pennebaker, J. W. (2006). Personality in its natural habitat: Manifestations and implicit folk theories of personality in daily life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 862–887.
- Miche, M., Huxhold, O. i Stevens, N. L. (2013). A latent class analysis of friendship network types and their predictors in the second half of life. *Journals of Gerontology*, 68B, 644-652.
- Miller, R. S., Perlman, D. i Brehm, S. S. (2007). *Intimate relationships*. Boston: McGraw Hill Higher Education.

- Monsour, M. (2002). *Women and men as friends: Relationships across the life span in the 21st century*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Monteith, M. J. (1993). Self-regulation of prejudiced responses: Implications for progress in prejudice-reduction efforts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 469–485.
- Morgan, B. S. (1976). Intimacy of disclosure topics and sex differences in self-disclosure. *Sex Roles*, 2, 161-167.
- Mund, M., Jeronimus, B. F. i Neyer, F. J. (2018). *Personality and social relationships: As thick as thieves*. U Johansen, C. (Ur.), *Personality and disease* (153–183). Cambridge, MA: Academic Press.
- Nekić, M. i Galić, M. (2006). *Privrženost u odrasloj dobi*. U Lacković-Grgin, K. i Ćubela Adorić, V. (ur.) *Odabrane teme iz psihologije odraslih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Newcomb, A. R., i Bagwell, C. L. (1995). Children's friendship relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 117, 306–347.
- Neyer, F. J. i Asendorpf, J. B. (2001). Personality–relationship transaction in young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 1190–1204.
- Neyer, F. J., Wrzus, C., Wagner, J. i Lang, F. R. (2011). Principles of relationship differentiation. *European Psychologist*, 16, 267–277.
- Nezlek, J. B. (1993). The stability of social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 930–941.
- O'Meara, D. (1989). Cross-sex friendships: Four basic challenges of an ignored relationship. *Sex Roles*, 21, 525–543.
- Oswald, D. L. i Clark, E. M. (2006). How do friendship maintenance behaviors and problem-solving styles function at the individual and dyadic levels? *Personal Relationships*, 13(3), 333–348.
- Oswald, D. L., Clark, E. M. i Kelly, C. M. (2004). Friendship maintenance: An analysis of individual and dyad behaviours. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(3), 413–441.
- Pagel, M. D., Erdly, W. W. i Becker, J. (1987). Social networks: We get by with (and in spite of) a little help from our friends. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 793–804.
- Parker, S. i de Vries, B. (1993). Patterns of friendship for women and men in same and cross-sexes relationship. *Journal of Social and Personal Relationship*, 10, 617-626.
- Pernar, M. i Frančišković, T. (2008). *Psihološki razvoj čovjeka*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet.
- Pervin, L.A., Cervone, D. i John, O.P. (2008). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Powers, E. A., i Bultena, G. L. (1976). Sex differences in intimate friendships in old age. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 739-747.

- Pretzer, J. i Beck, J.S. (2004). *Cognitive Therapy of Personality Disorders: Twenty years of progress*. In R. Leahy (ur.) *New advances in cognitive therapy*. New York: Guilford
- Rawlins, W. K. (2009). *The compass of friendship: Narratives, identities, and dialogues*. Los Angeles, CA: Sage
- Reisman, J. M. i Shorr, S. I. (1978). Friendship Claims and Expectations among Children and Adults. *Child Development*, 49 (3), 913 – 916.
- Rook, K. S. (1984). The negative side of social interaction: Impact on psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1097–1108.
- Rothbart, M. K. (1989). *Biological processes in temperament*. U Kohnstamm, G., Bates, J. i Rothbart, M.K. (Ur.), *Temperament in childhood* (77–110). Chichester, UK: Wiley.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
- Samter, W. i Cupach, W. R. (1998). Friendly fire: Topical variations in conflict among same- and cross-sex friends. *Communication Studies*, 49, 121–138.
- Saulsman, L. M. i Page, A. C. (2004). The five-factor model and personality disorder empirical literature: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 23, 1055–1085.
- Selfhout, M., Burk, W., Branje, S., Denissen, J., Van Aken, M. i Meeus, W. (2010). Emerging late adolescent friendship networks and big five personality traits: A social network approach. *Journal of Personality*, 78(2), 509–538.
- Sharabany, R., Gershoni, R. i Hofman, J. E. (1981). Girlfriend, boyfriend: Age and sex differences in intimate friendship. *Developmental Psychology*, 17 (6), 800 - 808.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York, NY: Norton.
- Tesch, S. A. (1983). Review of friendship development across the life span. *Human Development*, 26, 266 – 276.
- Vigil, J. M. (2007). Asymmetries in the friendship preference and social styles of men and women. *Human Nature*, 18, 143–161.
- Wagner, J., Lüdtke, O., Roberts, B. W. i Trautwein, U. (2014). Who belongs to me? Social relationship and personality characteristics in the transition to young adulthood. *European Journal of Personality*, 28(6), 586–603.
- Walker, L. S. i Wright, P. H. (1976). Self-disclosure in friendship. *Perceptual and Motor Skills*, 42, 735-742.
- Wortman, J. i Wood, D. (2011). The personality traits of liked people. *Journal of Research in Personality*, 45(6), 519–528.
- Williams, R. M. (1959). Friendship and social values in a suburban community: An exploratory study. *Pacific Sociological Review*, 2, 3-10.
- Williams, D. G. (1985). Gender, masculinity – femininity and emotional intimacy in same-sex friendship. *Sex Roles*, 12, 587 – 600.

- Wilson, R. E., Harris, K. i Vazire, S. (2015). Personality and friendship satisfaction in daily life: Do everyday social interactions account for individual differences in friendship satisfaction? *European Journal of Personality*, 29(2), 173–186.
- Winstead, B. A., Derlega, V. J. i Rose, S. (1997). *Gender and close relationships*. Sage Publications, Inc
- Wright, P. H. (1969). A model and a technique for studies of friendship. *Journal of Experimental Social Psychology*, 5(3), 295 – 309.
- Wright, P. H. (1988). Interpreting research on gender differences in friendship: A case for moderation and a plea for caution. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5, 367–373.
- Wright, P. H. i Scanlon, M. B. (1991). Gender role orientations and friendship: Some attenuation, but gender differences abound. *Sex Roles*, 24, 551-566.
- Wright, P. H. (2006). *Toward an expanded orientation to the comparative study of women's and men's same-sex friends*. U Dindia, K. i Canary, D.J. (Ur.), *Sex differences and similarities in communication*, (37–57). Mahwah, NJ: Erlbaum.

9. PRILOZI

Prilog 1

Prikaz sociodemografskih karakteristika konačnog uzorka (N=260).

		%
Rod	Muško	30
	Žensko	70
Razina obrazovanja	Srednja škola	30
	Viša škola	0.77
	Preddiplomski studij	36.15
	Diplomski studij	31.54
	Doktorat	1.54
Trenutni radni status	Student/ica	56.92
	Zaposlen/a	27.7
	Nezaposlen/a	15.38
Mjesto gdje je proveden najveći dio djetinjstva	Selo ili manje mjesto (do 10 000 stanovnika)	46.92
	Manji grad (do 100 000 stanovnika)	29.23
	Veći grad (do 500 000 stanovnika)	12.31
	Veliki grad (više od 500 000 stanovnika)	11.54
Status veze	Nisam u ljubavnoj vezi	51.92
	U neobaveznoj sam vezi	4.62
	U ozbiljnoj sam ljubavnoj vezi	20.77
	Živim s partnerom/icom	17.69
	U braku	5
Psihoterapijski / psihijatrijski tretman	Da	8.85
	Ne	90
	Nije odgovorilo	1.15

Prilog 2

Tablica 2. Prikaz karakteristika prijateljstva procjenjivanog odnosa s najboljim prijateljem/icom ($N=260$).

		%
Vrsta prijateljstva	Muško-muško	22.69
	Žensko-žensko	64.23
	Muško-žensko	13.08
Čestina viđanja s prijateljem/icom	Nekoliko puta godišnje ili rjeđe	20.38
	Nekoliko puta u mjesecu	42.7
	Nekoliko puta na tjedan	25.77
	Svakodnevno	11.15
Čestina komuniciranja preko medija s prijateljem/icom	Nekoliko puta godišnje ili rjeđe	1.92
	Nekoliko puta u mjesecu	11.54
	Nekoliko puta na tjedan	39.23
	Svakodnevno	47.31
Mjesto stanovanja prijatelja/ice	U istom mjestu	51.92
	U drugom mjestu	48.08
Mjesto upoznavanja prijatelja/ice	U vrtiću	6.92
	U osnovnoj školi	26.15
	U srednjoj školi	30.38
	Na fakultetu	17.7
	Na poslu	3.46
	Susjedstvo	1.92
	Preko roditelja / obitelji	2.7
	Preko drugih prijatelja	8.85
	Na treninzima	0.77
	Na moru	0.38
Na internetu	0.77	

Prilog 3

Prikaz deskriptivnih parametara za Skalu strategija održavanja prijateljstva s obzirom na vrstu prijateljskog odnosa ($N=260$).

Vrsta prijateljskog odnosa	Bliskost			Antagonizam			Zajedničke aktivnosti i interakcija		
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Muško-muška	59	4.04	0.64	59	1.61	0.44	59	3.74	0.65
Žensko-ženska	167	4.58	0.39	167	1.51	0.36	167	4.08	0.53
Muško-ženska	34	4.41	0.5	34	1.7	0.46	34	3.85	0.6

Prilog 4

Prikaz Pearsonovih koeficijenta korelacije između disfunkcionalnih vjerovanja koja su u podlozi poremećaja ličnosti i faktora Velikih-5 ($N=260$).

	Ekstraverzija	Ugodnost	Savjesnost	Emocionalna stabilnost	Otvorenost ka iskustvima
Izbjegavajući	-0.39*	-0.2*	0.06	-0.55*	-0.12
Ovisni	-0.09	-0.06	-0.1	-0.46*	-0.09
Opsesivno kompulzivni	-0.18*	-0.16*	0.35*	-0.39*	0.09
Pasivno-agresivni	-0.09	-0.29*	-0.12*	-0.36*	-0.02
Antisocijalni	-0.03	-0.31*	0.04	-0.3*	-0.03
Narcisoidni	0.09	-0.21*	-0.02	-0.26*	0.13*
Histrionski	0.1	-0.09	-0.14*	-0.28*	0.03
Shizoidni	-0.33*	-0.36*	0.16*	-0.31*	0.12*
Paranoidni	-0.29*	-0.31*	0.11	-0.42*	0.07
Granični	-0.22*	-0.24*	-0.05	-0.58*	-0.05

Legenda: * $p < .05$